

KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır.

Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 06 (518) 08-14 fevral, Şubat, sal. il 2023
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

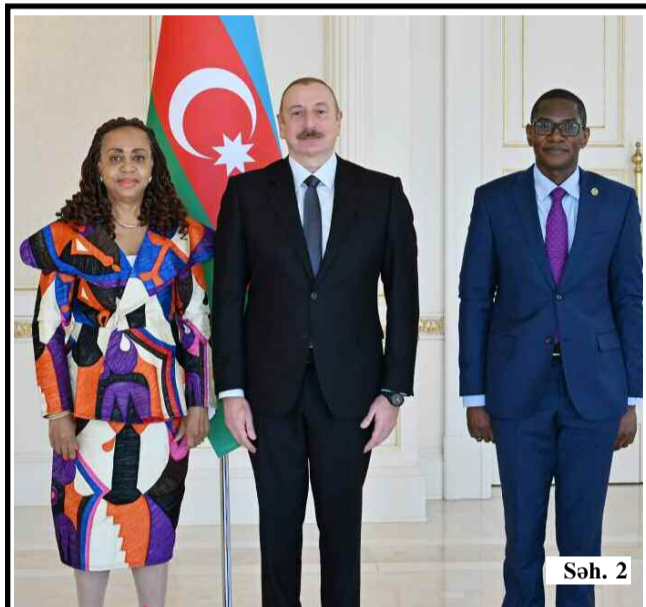
Qiyməti: 40 qəpik
Həjəyə:

Bilirsən, nə etmiş kürdlər bir zaman?
Qurtarmış İslamı çox ağır dardan!

Qədim Avropanın xaçpərəstləri,
Yüz illər sındırmış göy məşidləri.

Müsəlman keçmişin öyrənsə əgər,
Kürdün dərgahına daim baş əyər.

Səbāhəddin Eləğlū

Səh. 2

Prezident İlham Əliyev Qananın Azərbaycanda yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Səh. 10

Erdogan: Em bi rēz li alikariyên Herêma Kurdistanê dinêrin

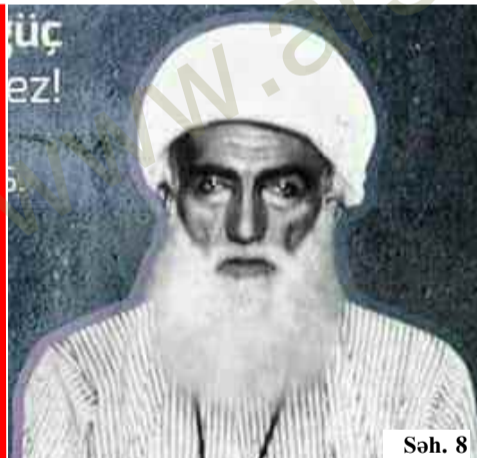
Səh. 20

Эрдоган поблагодарил Масуда Барзани и народ Курдистана за поддержку

Səh. 3

İcrā başçısı Əhəd Əbiyev Türkiyənin Gəncədəki baş konsulluğunu ziyarət edib və Daşkəsən rayon icra hakimiyyəti Türkiyəyə humanitar yardım göndərüb

Səh. 8

Kurt Şex Seidin AİLESİNİN TARİHÇESİ

Səh. 9

Başbakan KİK Genel Sekreteri Albudaiwi ilə görüşdü

Səh. 3

Millət vəkili Sumqayıtda Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkənlərə yardım kampaniyası məntəqələrində olub

Başkan Neçirvan Barzani'nin ziyareti Türkiyə basınında

Səh. 9

Президент Ирака призвал к отмене санкций для преодоления последствий землетрясения

Səh. 18

Türkmənçay müqaviləsi: Azərbaycanı parçalamaq və Osmanlılara qarşı yeni cəhbə yaradılması üçün imzalanıb

Səh. 4

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN "ŞƏRƏFNAMƏ" ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Səh. 5

QAFQAZDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

Səh. 6

Kurdlərin istifadə etdiyi ƏLİFBALAR -1

Səh. 7

Səh. 4

Betərində saxla bizi, İlahi...

Səh. 10

Li Amedê koçberiya xelkê dest pê kir; Kesên di avahiyên kevin de dijîn koç dikin

Səh. 19

Общая беда сближает народы и правительства

Səh. 20

В МИД Ирака заявили о стремлении реструктуризировать долги перед Россией

Prezident İlham Əliyev Qananın Azərbaycanda yeni təyin olunmuş səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 14-də Qana Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunan fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Oheneba Lesli Akua Akyaa Opoku-Varenin etimadnaməsini qəbul edib.

Səfir etimadnaməsini Prezident İlham Əliyevə təqdim etdi.

Sonra dövlətimizin başçısı səfirə söhbət etdi.

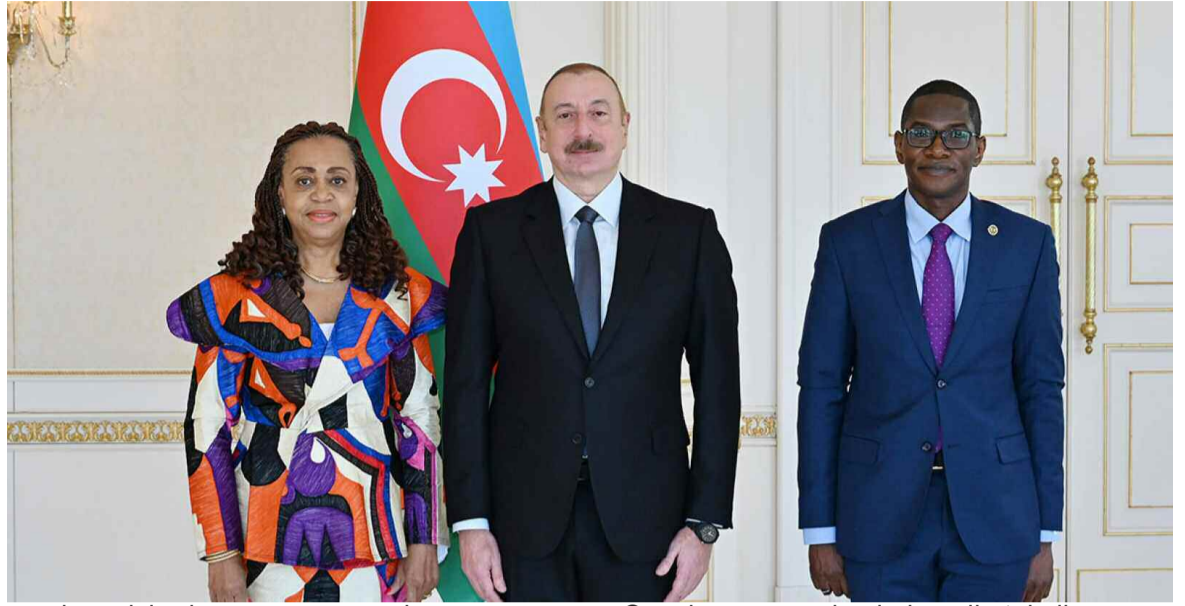
Prezident İlham Əliyev 2019-cu ildə Qoşulmama Hərəkatının Bakıda keçirilən 18-ci Zirvə Görüşündə iştirak etmək üçün Qana Prezidenti Nana Akufo-Addonun Azərbaycana səfirini məmnunluqla xatırladı. Dövlətimizin başçısı Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyinə Qananın verdiyi dəstəyin və göstərdiyi etimadın ölkəmiz tərəfindən yüksək qiymətləndirildiyini diqqətə çatdırdı, Azərbaycanın təşkilatın sədri kimi peyvənd millətçiliyinə qarşı apardığı fəaliyyəti vurğuladı və bu

sahədə yaxşı nailiyyətlərin əldə olunduğunu dedi.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatı çərçivəsində kontakt qrupu ölkələrinin iştirakı ilə gələn ay COVID-19-dan sonrakı dünyaya həsr olunmuş növbəti Sammitə ev sahibliyi edəcəyini bildirdi. Azərbaycan Prezidenti ölkələrimiz arasında siyasi əlaqələrin, iqtisadi-ticari, investisiya qoyuluşu sahələrində əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi üçün geniş imkanların olduğunu vurğuladı.

Səfir də öz növbəsində Qana Prezidentinin 2019-cu ildə Azərbaycana səfirini məmnunluqla xatırladı, ölkələrimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlığını qeyd etdi. Diplomat Azərbaycana Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi fəaliyyətində uğurlar arzuladı.

Azərbaycanda yaradılmış infrastrukturdan və əhalinin həyat səviyyəsinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində

görülən işlərdən məmnunluğunu bildiren səfir ölkəmizin davamlı inkişaf sahəsində təcrübəsinin maraqlı olduğunu qeyd etdi. O, həmçinin ölkələrimiz arasında təhsil, kənd təsərrüfatı, mədən sənayesi kimi sahələrdə əməkdaşlıq üçün imkanların olduğunu vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı Azər-

baycanın Qoşulmama Hərəkatına üzv ölkələrə ayırdığı təhsil qrantı çərçivəsində Qanadan olan 10-a yaxın tələbənin ölkəmizin müxtəlif təhsil müəssisələrində ali təhsil aldığını bildirdi.

Səfir təhsil sahəsində əməkdaşlığın mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğuladı, Azərbaycanın neft-qaz

sahəsində ali təhsil müəssisələrinin rolunu xüsusi qeyd etdi.

Diplomat Azərbaycana mütəmadi səfər edəcəyini, aidiyyəti dövlət orqanları ilə səmərəli əməkdaşlığın qurulacağına və ölkələrimiz arasında yeni əməkdaşlıq sahələrinin müəyyən ediləcəyinə ümidvar olduğunu dedi.

Prezident İlham Əliyev Anqolanın Azərbaycanda yeni səfirinin etimadnaməsini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 14-də Anqola Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunan

Prezident İlham Əliyev səfir ilə söhbət etdi. Dövlətimizin başçısı vurğuladı ki, Anqola ilə Azərbaycan arasında siyasi

İlham Əliyev ölkələrimizin bu sahədə də əməkdaşlıq imkanlarının geniş olduğunu diqqətə çatdırdı.

Təhlükəsizlik Şurasında aparılan islahatlar çərçivəsində Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrlik edən ölkənin rotasiya qaydasında BMT Təhlükəsizlik Şurasının daimi üzvü olması təşəbbüsü ilə çıxış etdiyini vurğuladı, Hərəkata üzv dövlətlər arasında bununla bağlı məsləhətləşmələrin aparılmasının vacibliyini qeyd etdi.

Auqusto da Silva Kunha Azərbaycana qeyri-rezident səfir təyin olmasından məmnunluğunu bildirdi və Anqola Prezidenti Joao Lorensonun salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

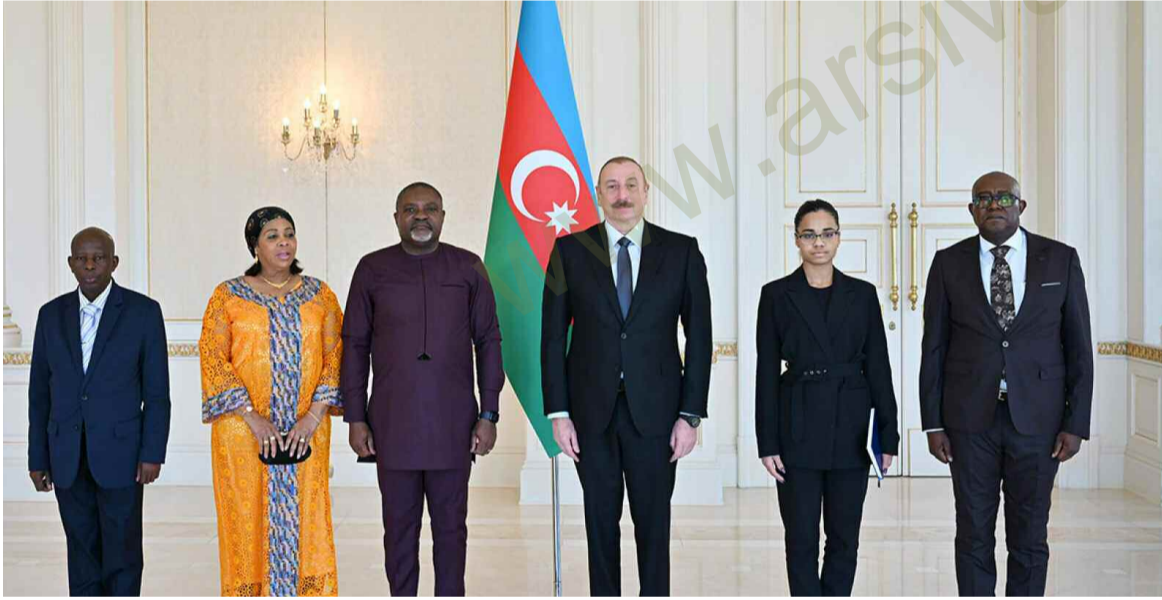
Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Anqolanın dövlət başçısına çatdırmağı xahiş etdi.

Səfir bildirdi ki, Anqola müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan bu ölkədə mütəxəssislərin hazırlanmasına böyük töhfələr verib. Diplomat bu xüsusda mütəxəssislərin,

mühəndislərin, həkimlərin və hərbiçilərin hazırlanmasında Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinin mühüm rol oynadığını diqqətə çatdırdı. Ölkələrimiz arasında diplomatik əlaqələrin qurulmasının 30 illiyinin qeyd olunduğunu bildiren Auqusto da Silva Kunha Anqolanın Azərbaycanın Qoşulmama Hərəkatına sədrliyinə dəstək verdiyini vurğuladı və ölkəmizin təşkilatda sədrliyinə uğurlar arzuladı.

Dövlətimizin başçısı dedi ki, Azərbaycan Qoşulmama Hərəkatının sədrliyini qəbul edən zaman təşkilata üzv dövlətlərin problemlərinin gündəlikdə saxlanılacağını xüsusi qeyd etmişdi və dövlətimiz bu məsələyə mühüm əhəmiyyət verir.

Görüşdə, həmçinin elm, təhsil, kənd təsərrüfatı, mədən sənayesi, energetika sahələrində və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə dair fikir mübadiləsi aparıldı.

fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Auqusto da Silva Kunhanın etimadnaməsini qəbul edib.

Səfir Auqusto da Silva Kunha etimadnaməsini dövlətimizin başçısına təqdim etdi.

əlaqələr yaxşı səviyyədədir, iqtisadiyyat və ticarət sahələrində əməkdaşlığımızın inkişaf etdirilməsi üçün böyük imkanlar mövcuddur. Energetika sahəsini xüsusi qeyd edən Prezident

Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi çərçivəsində Anqolanın göstərdiyi dəstəyin yüksək qiymətləndirildiyini bildirdi. Dövlətimizin başçısı BMT

Prezident İlham Əliyev Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması üzrə xüsusi nümayəndəsini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 14-də Rusiya Federasiyasının Xarici İşlər Nazirliyinin (XİN) Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin normalaşdırılması üzrə xüsusi nümayəndəsi İqor Xovayevi qəbul edib.

Dövlətimizin başçısı, ilk növbədə, Rusiya ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli əlaqələrə toxunaraq, əməkdaşlığımızın müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini məmnunluqla vurğuladı. Yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlərin əhəmiyyətini qeyd edən Prezident

İlham Əliyev, həmçinin iki ölkənin qanunverici orqanları səviyyəsində qarşılıqlı səfərlərin və əməkdaşlığın əhəmiyyətinə toxundu.

Görüşdə Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normalaşdırılması, sülh müqaviləsinin hazırlanması üzrə danışıqlar prosesi barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

İqor Xovayev regiona səfəri və Rusiyanın Ermənistan ilə Azərbaycan arasında sülh müqaviləsinin hazırlanması üzrə danışıqlar prosesinə dəstək vermək üçün atdığı addımlar barədə məlumat verdi.

İcra başçısı Əhəd Abiyev Türkiyənin Gəncədəki baş konsulluğunu ziyarət edib və Daşkəsən rayon icra hakimiyyəti Türkiyəyə humanitar yardım göndərüb

Fevralın 13-də Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyev, rayonun

görüüb, bütün Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyev, rayonun

idare, müəssisə rəhbərləri və ictimaiyyət nümayəndələri Türkiyənin Gəncədəki Baş Konsulluğu qarşısında yaradılan guşəni ziyarət ediblər, gül dəstələri düzərək zəlzələ nəticəsində həlak olanların xatirəsinə ehtiramlarını bildiriblər.

İcra başçısı Əhəd Abiyev Türkiyənin Gəncədəki Baş konsulu Recep Öztöplə

görüüb, bütün Daşkəsən rayon ictimaiyyəti adından qardaş Türkiyə xalqına dərin

zəlzələdən əziyyət çəkən bacı-qardaşlarımıza dəstək olmaq üçün əllərindən gələn bütün köməkləri əsirgəmirilər, dövlət və hökumətimiz tərəfindən humanitar yardımlarla, fərdi təşəbbüslərlə hər cür dəstək olmağa çalışırlar. Çünki əzəli və əbədi Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı və dostluğu sarsılmazdır.

Sonra daşkəsənliyərin qardaş Türkiyədə dağıdıcı zəlzələdən zərərçəkənlərə dəstək kampaniyası çərçivəsində toplanmış humanitar yardımlar könüllülər tərəfindən qablaşdırılaraq Gəncə şəhərində

hüznə başsağlığı verib, Konsulluqdakı matəm kitabına başsağlığı qeydi yazıb. Görüş zamanı icra başçısı Əhəd Abiyev vurğulayıb ki, faciənin fəsadlarının aradan qaldırılması üçün möhtərəm Prezident cənab İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident hörmətli Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi altında Azərbaycan xalqı Türkiyədə

zəlzələdən əziyyət çəkən bacı-qardaşlarımıza dəstək olmaq üçün əllərindən gələn bütün köməkləri əsirgəmirilər, dövlət və hökumətimiz tərəfindən humanitar yardımlarla, fərdi təşəbbüslərlə hər cür dəstək olmağa çalışırlar. Çünki əzəli və əbədi Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı və dostluğu sarsılmazdır.

Sonra daşkəsənliyərin qardaş Türkiyədə dağıdıcı zəlzələdən zərərçəkənlərə dəstək kampaniyası çərçivəsində toplanmış humanitar yardımlar könüllülər tərəfindən qablaşdırılaraq Gəncə şəhərində təyin olunmuş məntəqəyə təhvil verilib. Daşkəsən Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Əhəd Abiyevin təşkilatçılığı ilə 2 TİR yük avtomobilində qardaş Türkiyə dövlətinə generalorlar, elektrik qızdırıcıları, yorğan-döşək dəstələri, isti geyimlər, çarpayılar, çoxsaylı ərzaq məhsulları, gigienik vasitələr və digər zəruri avadanlıqlar göndərilib.

Azərbaycandan göndərilən modul evlər Türkiyədə bir bölgədə toplanacaq

Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkənlərə yardım məqsədilə Azərbaycandan göndərilən modul evlərin müəyyən bir bölgədə toplanması

istiqamətində işlər görülür. Trend-in məlumatına görə, bu barədə Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Cahit Bağcı jurnalistlərə açıqlamasında bildirib. "Konteyner-evlər bir bölgədə toplanacaq və müvəqqəti sığınacaq olaraq istifadə ediləcək. Zəlzələnin ilk günü Azərbaycanda 24 saat dayanmadan iş getdi, 15 TIR yardım Türkiyəyə yola salındı. İndi də dəmir yolu vasitəsilə yola salınan

humanitar yardım 10 milyonluq Azərbaycanın isti ürəyini, səmimiyyətini əks etdirir. Türk milləti Azərbaycan xalqının pis gündə onun yanında olduğunu unutmayacaq", - deyərək əlavə edib.

Qeyd edək ki, bu gün "Azərbaycan Dəmir Yolları" QSC-nin sədri Rövşən Rüstəmov və Türkiyə Respublikasının Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Cahit Bağcının iştirakı ilə Biləcəri dəmir yolu stansiyasından qardaş ölkəyə 25 konteynerdən ibarət humanitar yük yola salınıb.

Xatırladaq ki, fevralın 6-da Türkiyənin Kahramanmaraş vilayətinin Pazarcık rayonunda 7,7 bal, Elbistan rayonunda 7,6 bal gücündə iki zəlzələ baş verib. Dəriniyi 7 kilometr olan zəlzələ 10 vilayətdə ciddi dağıntılara səbəb olub. Zəlzələdən zərər çəkmiş 10 vilayətdə üç ay müddətinə fəvqəladə vəziyyət rejimi elan olunub. Həmçinin Türkiyədə bir həftəlik matəm elan olunub.

Tərtərdən qardaş Türkiyəyə daha bir dəstək

Fevralın 6-da yerli vaxtla saat 04:17-də Türkiyənin Kahramanmaraş vilayətinin Pazarcık rayonunda 7,7 bal,

bir həftəlik matəm elan olunub. Türkiyədə baş vermiş zəlzələdən zərərçəkənlərə dəstək məqsədilə ölkəmizdə

saat 13:24-də isə Elbistan rayonunda 7,6 bal gücündə iki zəlzələ baş verib. Zəlzələ 10 vilayətdə ciddi dağıntılara səbəb olub, on minlərlə insan həyatını itirib. Zəlzələdən zərər çəkmiş 10 vilayətdə üç ay müddətinə fəvqəladə vəziyyət rejimi elan edilib. Həmçinin Türkiyədə

böyük fəallıq müşahidə edilir. Vətəndaşlar tərəfindən könüllü şəkildə gətirilən, ümumi çəkisi 20 ton olan yataq dəstələri, isti geyimlər, uşaq bezləri, təmizlik ləvazimatları, konservləşdirilmiş qidalar, zəruri quru ərzaqlar, tibbi ləvazimatlar, eləcə də digər zəruri yardımlar təyin olunmuş məntəqələrdə çeşidlənib və xüsusi ayrılmış nəqliyyat vasitəsi ilə Gəncə şəhərində yerləşən Türkiyə Konsulluğuna təhvil verilib. Göndərilən yardımlar qardaş ölkənin Adıyaman şəhərinə çatdırılaraq zəlzələdən zərərçəkənlərə paylanılıb.

Bu gün isə Tərtər Rayon İcra Hakimiyyəti tərəfindən alınmış, insanların müvəqqəti yaşaması üçün hər cür şəraiti olan 4 ədəd müasir modul tipli ev birbaşa qardaş ölkə Türkiyəyə göndərilib. Yardımlar bundan sorada davam etdiriləcəkdir.

Millət vəkili Sumqayıtda Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkənlərə yardım kampaniyası məntəqələrində olub

Millət vəkili Müşfiq Məmmədli Sumqayıtda Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkənlərə yardım kampaniyası məntəqələrində olub.

Deputat Manevr.az-a aşığılmasında bildirib ki, qardaş Türkiyədə zəlzələdən zərər görənlər üçün Sumqayıt şəhərində də

yardım kampaniyası təşkil edilib: "Yardım kampaniyası ilə tanış olmaq məqsədi ilə yardım üçün təyin olunmuş Kimyaçılar Sarayında və Sumqayıt şəhər bələdiyyəsinin inzibati binasında olduq. Qeyd edim ki, yardım kampaniyası davam edir. Sumqayıt sakinləri həmin ünvanlara yardımlar çatdırıla bilər. Bu məsuliyyətli işdə əməyi keçən Sumqayıt regional mədəniyyət idarəsinin könüllülərinə və bələdiyyə işçilərinə təşəkkür edirəm. Millət olaraq birliyimizi çətin gündə də nümayiş etdirdik. Bir daha Türkiyədə zəlzələ nəticəsində həyatını itirən qardaş və bacılarımıza Allahdan rəhmət diləyir, yaralananlara şəfa arzulayıram", - deyərək vurğulayıb.

Azərbaycanlı mütəxəssis Türkiyədə xüsusi cihazla 14 nəfəri dağıntılar altından sağ çıxarıb

Azərbaycanlı mütəxəssis Ceyhun Xəlilov Türkiyədə zəlzələ bölgəsində xüsusi cihazla 14 nəfəri xilas edib. Trend "Tt

Haber"ə istinadən xəbər verir ki, C.Xəlilov könüllü olaraq Kahramanmaraşda axtarış-xilasetmə işlərinə qatılıb. Mütəxəssis bildirib ki, istifadə etdiyi cihaz dağıntı altını görüntüləmə xüsusiyyətlərinə malikdir. Onun sözlərinə görə, iki kamera və akustik səs yazıcıdan ibarət sistem dağıntılar altındakı vəziyyəti göstərə və qarşılıqlı əlaqə imkanı yarada bilir.

C.Xəlilov ilk olaraq fevralın 9-da 17 yaşlı qızın xilas edilməsində fəal rol oynayıb.

Samux Rayon İcra Hakimiyyəti də Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkənlərə humanitar yardım göndərdi

Samux Rayon İcra Hakimiyyəti də Türkiyədə zəlzələdən zərər çəkənlərə humanitar yardım göndərdi.

Fevralın 6-da qardaş Türkiyədə baş verən dağıdıcı zəlzələdən zərər görmüş insanlara dəstək məqsədilə respublikamızın bütün ərazilərində olduğu kimi Samux rayonunda da humanitar yardım kampaniyası həyata keçirilir.

Qeyd edək ki, fəlakətin baş verdiyi ilk gündə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin göstərişinə uyğun olaraq can Türkiyəyə bütün istiqamətlər üzrə müntəzəm yardımlar davam etdirilir. Türkiyədə zəlzələ baş verən ilk gündən Samux rayonunda yardımlaşma kampaniyası başlamışdır. Belə ki, yardımlaşma kampaniyası çərçivəsində maşın karvanı Türkiyə Respublikasına yola salındı.

Türkmənçay müqaviləsi: Azərbaycanı parçalamaq və Osmanlılara qarşı yeni cəhbə yaradılması üçün imzalanıb

Tarixi arayış: 1828-ci il fevralın 9-da Təbriz yolunun üç verstliyində yerləşən kiçik Türkmənçay kəndində ikinci sülh sazişinin sonuncu iclası keçirildi. Fevral ayının 10-da "İsanın anadan olmasının 1828-ci ilində" gecə münəccimin təyin etdiyi vaxtda, saat 12:00-da barışıq paktı imzalandı. Müqaviləni Rusiya tərəfindən İvan Paskeviç, İran tərəfindən isə Mirzə Əbdül Həsən xan imzaladılar. Elə həmin an müqavilənin bağlanması münasibətilə rus toplarından 101 yaylım atəşi açıldı. (Второе полн. собр. законов, т. III, № 1794, СПб, 1830; Акты, относящиеся до заключения мира с Персией. Изд. Лазаревского ин-та, СПб, 1828.)

Müqavilənin əsas müddəaları Peterburqda hazırlanmışdı. Onun hazırlanmasında Qafqaz ordularının komandanı olmuş Yermolov və Paskeviçin yazışmaları, hesabatları və sənədləri mühüm rol oynamışdır. İlk olaraq 1826-cı ildə ilk müddəalar yazılmış, daha sonra Cəlaloğlu lagerində 24 may 1827-ci ildə Qirboyedov və Obresk tərəfindən əlavələr edilmişdir. Səfir A.Qirboyedov sabahı gün bu "xoş xəbər"i Rusiya paytaxtına çatdırdı və Petropavlovsk qalasından da top atəşləri açıldı. Azərbaycanın tarixində faciələrə yol açan bu müqavilənin xəbərini hökmdara çatdıran İvan Paskeviç qraf elan edildi. Türkmənçay sazişinin digər iştirakçısı, "Ağıldan bəla" komediyasının müəllifi A.Qirboyedova 4000 çervon ənam, A.Obrezkovun nişanlığına isə üç yüz minlik cehiz hədiyyə edildi.

Müqaviləyə görə, İrəvan və Naxçıvan Rusiyaya verildi, Xəzər dənizi Rusiyanın daxili dənizi hesab edildi. Bundan sonra ermənilərin kütləvi surətdə Azərbaycan ərazilərinə köçürülməsi başladı və xüsusi köçürülmə komitəsi yaradıldı. 1828-1829-cu illərdə İrandan 40-50 min, Türkiyədən 90 min erməni Azərbaycana köçürüldü. Tanınmış rus tədqiqatçısı Şavrov ermənilərin Cənubi Qafqaza köçürülməsi prosesini araşdırdıqdan sonra 1911-ci ildə yazırdı: "Hazırda Cənubi Qafqazda yaşayan 1 milyon 300 min erməninin 1 milyondan çoxu bu diyarın yerli əhalisi deyil. Onları bura biz köçürüb gətirmişik".

Hüquqi arayış: Bəs bu müqavilənin ləğvi mümkündürmü sualına beynəlxalq hüquq nə deyir:

1) Rusiya ərazisində yaranan sovet Rusiyası ilə İran arasında 1921-ci ilin fevralında Moskva müqaviləsi imzalanıb. Həmin müqavilənin şərtlərinə görə, Çar Rusiyası ilə İran arasında o tarixə qədər bağlanmış bütün müqavilələr o cümlədən də Türkmənçay

müqaviləsi qüvvədən düşmüş hesab edildi. Bu gün artıq Türkmənçay müqaviləsi qüvvədə deyil. Ancaq Türkmənçay müqaviləsi ilə müəyyən edilən sərhədlər başqa müqavilələrlə də təsdiqlənir.

2) 1979-cu ildə İran islam inqilabı nəticəsində süqut etdi. Bu zaman da yeni yaranmış İİR şahlığı xələf kimi görmədi və hər şeyi sıfırdan başlamaq qərarına gəldi. Yeni İran şahlığının hüquq və öhdəlikləri İİR-a şamil olun-

mur, o cümlədən Türkmənçay müqaviləsindən də irəli gələn öhdəliklər və səlahiyyətlər. Bu o deməkdir ki, İran cənubi Azərbaycanı əldə saxlamaq üçün Türkmənçay müqaviləsinə istinad edə bilməz. Bu müqavilə artıq mövcud deyildir. Çünki müqaviləni bağlayan subyektlər hüquq varisi qoymadan ləğv olunmuşdur.

3) Türkmənçay müqaviləsinin Peterburq variantında ermənilərin köçürülməsi və ümumiyyətlə, ermənilərə aid heç bir cümlə olmayıb. Müqavilənin orijinal nüsxəsi olan "1826,1827 və 1828-ci illər ərzində Paskeviç və onun yavəri Buturlin arasında gizli və hərbi yazışmalar" adlı sənəddə ermənilər haqqında bir cümləyə belə rast gəlinmir. (Л.С. Семенов, «О некоторых источниках по истории русско-персидских отношений первой трети XIX в.», «Вестник Ленингр. У-та \ 1959, У.). Bu müqavilənin Fransız nüsxəsində də şəxsən erməni sözlünə rast gəlməmişəm. Buna görə də sonradan bura həm xristian əhali sözlünün dəyişilərk erməni sözlünün keşiş Nersesin və Qirboyedovun əlavə edilərək 4-cü və 13-cü maddələr tamamilə dəyişməsinə əsas gətirərək bu müqavilənin orijinal nüsxəsi ilə əks fikirlər təşkil etməsi bizə bu müqavilənin qüvvədən düşməsinə yaxud da yenidən baxılmasını tələb etmək haqqı verir.

4) Beynəlxalq hüquqa görə Türk-

mənçay müqaviləsi ölü müqavilə və ölü imzalara əsaslandığından hüquqi qüvvəsini çoxdan itirib. Məsələyə hüquqi varislik nöqtəyi-nəzərindən baxanda Rusiyada 1917-ci ilin sosialist inqilabı həmin ildə olan burjua inqilabından fərqli olaraq özünü Rusiya imperiyasının varisi elan etməyib. Müqavilənin hüquqi tərəfini incələdikcə məlum olur ki, İran da gerek bəzi əraziləri Azərbaycana qaytarmalı olsun. Əgər bu gün Xəzər

dənizi Rusiyanın daxili dənizi hesab edilmirsə, bu məntiqlə, müqavilədə adı keçən Azərbaycan əraziləri üzərində hər iki dövlətin hüquqi sahibliyi avtomatik olaraq itirilir və mahiyyət etibarlı ilə bu iki iştirakçı dövlət yad ərazilər üzərində ancaq işğalçı statusu ilə qalmış olur.

5) İranla Rusiya arasında imzalanmış Güllüstan və Türkmənçay müqavilələri Azərbaycanın işğal faktını rəsmiləşdirmək üçün imzalanıb: "Bu müqavilələr bağlanan zaman Azərbaycan İranın tərkibində olmayıb. Azərbaycan ayrı-ayrı xanlıqlardan ibarət ölkə idi və mərkəzləşdirilməmiş dövlət strukturu yox idi. Bu hər iki müqavilə isə İranla Rusiya arasında Azərbaycanın bölüşdürülməsi xarakteri daşıyır. Sadəcə olaraq başqa bir dövlətin əraziləri iki dövlətin arasında bölüşdürüldü".

6) Türkmənçay müqaviləsinin ləğvi ilk anda İran ərazisindəki tarixi Azərbaycan torpaqlarının müstəqilliyi məsələsini aktualaşdıracaq və bu qaçılmazdır. Beynəlxalq hüququn "Xalqların öz müqəddəratını müəyyən etməsi" prinsipi Cənubi Azərbaycana da şamil olunur və Cənubi Azərbaycan ya bu imkandan faydalanıb müstəqilliyə qovuşacaq, ya da "Türkmənçay" sülh müqaviləsinin ləğvi bu prosesi sürətləndirəcək. Amma demək olmaz ki, "Türkmənçay" sülh müqaviləsi ləğv olunsaydı, Cənubi Azərbaycan dərhal

müstəqil olacaq, sadəcə onun müstəqil olmasına əsas verən amillər güclənəcək. Qeyd edim ki, bu hüquqla belədir. Amma reallıq da var. Bu müqavilələrin legitimliyini itirməsi nəticəsində İrandan ayrılmalı olan Güney Azərbaycan hansı ərazilərdən və hansı hüquqi varislikdən ibarətdir sualına ilk olaraq cavab tapmalıyıq? Qacarlar xanlıq dövrü sonrası Güney Azərbaycanı özlərinə birləşdirəndə Güneydə hüquqi olaraq 10-dan çox fərqli xanlıq var idi. Onlar heç biri indi yoxdur ki Güneyin azadlığı məsələsinə hüquqi müstəvidən iddia edərək irəli çıxsınlar. Ən sona qalan Maku xanlığı idi 1920-ci illərdə ləğv edilib. Yeni Güney məsələsinə hüquqi və rəşəlik baxımından yox, sadəcə Güneyin öz milli-azadlığı baxımından yanaşmaq doğrudur.

Siyasi arayış:

Bəs niyə Güllüstan, ardınca da Türkmənçay müqavilələri imzalandı. Rəlliq budur ki, bu müqavilələr Rusiya və Qacar dövləti arasında imzalanmış zaman Şərqdə 600 illik böyük dövlətçilik ənənələri olan Osmanlı imperiyası var idi. Buna görə də dünyanın o zamankı ağaları Fransa və İngiltərə bu məsələdə susdular. İngiltərə və Fransa bu coğrafiyada Osmanlıdan sonra ikinci bir türk dövlətinin yaranmasını istəməzdi, amma Qacarları da devirmək mümkün deyildi. Onlara Osmanlı ilə mücadilə edəcək fars dövləti lazım idi. Buna görə də Qacar xəndanının yıxılması prosesi bu müqavilələrdən sonra başlandı. Avropaya və Rusiyaya Osmanlı ilə üz üzə duracaq bir dövlət lazım idi, Qacarlar isə o dərəcədə Avropaya inandılar ki, ölkə ərazisində Türk dilinə qadağa qoydular İngiltərə və Fransanın planı bvaş tutmuşdu. Ardında Pəhləvilərin hakimiyyətə gəlməsində də Avropa ölkələrinin rolu böyük olmuşdu. Amma Avropanın planın Pəhləvilərin Amerika yönümlü olması pozdu, buna görə də 1970-ci il Ağ inqilab adlandırdığımız olayda mollaları hakimiyyətə gətirdilər. Buna görə də Qacarları zaman zaman farslarla əvəz etmək planı işə düşdü. Nəticə. XX əsrin əvvəllərindən bu günə qədər də İran adlanan dövlətdə hakimiyyətdə farslar rəhbərlik edirlər. Məhz bu gün də İranda türklərin hakimiyyətə gətirilməsi Qərb və Rusiyanın maraqlarına xidmət etmir, düzdü İrana qarşı sanskiyalar, təzyiqlər var, amma bu regionda üçüncü Türk dövlətinin yaradılması üçün deyil. Çünki Türkiyə kimi güclü dövlətin yenidən 600 illik bir imperiya olması qorxusunu Qərb və Avropa yaşayırlar.

Zaur Əliyev, dosent

Betərində saxla bizi, İlahi...

Evlər yatdı mərtəbəsi ucalı,
Millət batdı uşaq, cavan, qocalı,
Bu ikinci Xocalıydı, Xocalı,
Betərində saxla bizi, İlahi...

Hansı işin bədəlidir bilmirəm,
Və kimlərin əməlidir, bilmirəm
Kimlər cavab verməlidir, bilmirəm,
Qur divanı, yoxla bizi İlahi.

Daş altında inildəyən bədənələr,
Minnlərlə kəfənsiz haqqa gedənlər,

Bu dəhşətə bais olan gödənlər,
Yayını çək oxla bizi, İlahi..

Ya bir yolluq işığıni bağlasın,
Bağlamırsa, pənahında saxlasın,
Sahibi yox, bəşərə gün alsın,
Özün otur ağla bizi, İlahi...

Demə Loğman ası düşür üzünə,
Hər nə desən əməl edim sözlünə,
Zülm eləmə daha bu yer üzünə,
Ətəyində saxla bizi, İlahi ...

Hacı Loğman Qorqud

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

(Əvvəli ötən sayımızda)

Bidlis alimləri sırasında Mövlana Hüsəməddin Bidlisi və onun oğlu Mövlana İdris Bidlisini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. XV əsrin sonu, XVI əsrin əvvəllərində yaşamış İdris Bidlisi öz dövrünün görkəmli tarixçisi, şair və yazıçısı olmuşdur. O, eyni zamanda bacarıqlı dövlət xadimi və siyasətçi bir şəxs idi. Mövlana İdris Bidlisi bir zaman Ağqoyunlular, sonralar isə osmanlılar sarayında böyük vəzifə daşımışdır. O, bir sıra əsərlərin müəllifidir. Onun 80 min beytdən ibarət olan «Həşt behişt» adlı kitabı osmanlı sülaləsinin qanunlarını özündə əks etdirir. «Şərəfnamə» də göstərilmiş kimi o, həmin əsərində 8 nəfər sultanın qanunlarını və tarixini şərh etdiyi üçün onu «Həşt behişt» adlandırmışdır (76, 343).

İdris Bidlisinin oğlu Əbülfəzl əfəndi də dövrünün görkəmli elm və maarifpərvər şəxslərindən biridir. O, sultan sarayında yüksək vəzifələrdə olmuş və XVI əsrin ikinci yarısında vəfat etmişdir.

XVI əsrin axırlarında Bidlis əmirliyinin elm və mədəniyyət adamları sırasında «Şərəfnamə»nin müəllifini və onun müasiri olan Məhəmməddən əfəndini xüsusilə qeyd etmək lazımdır.

«Şərəfnamə» əsərində Əxlat alimlərindən Seyid Hüseyn Əxlatı xüsusilə qeyd edilir və göstərilir ki, o, öz əsrinin alimləri sırasında diqqətəlayiq yer tutmuşdur (76, 351).

Əxlat alimlərindən biri də Mövlana Məhəmməd Əxlatidir. O, astronomiya və riyaziyyat elmində zəmanəsinin məşhur adamlarından biri olmuşdur. «Şərəfnamə»dəki məlumatlara görə Hülakü xan Marağa rəsədxanasını tikdirərək Məhiədd Əxlatini Nəsirəddin Məhəmməd Tusiyə köməkçi dəvət etmiş və o, bu işi ləyaqətlə yerinə yetirmişdir (76, 352). Buradan da aydın olur ki, belə elmi və maarifpərvər şəxslərin Bidlis mədəniyyətinə yüksək təsiri olmuşdur. Xüsusilə XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyində təsis edilən bir sıra mədəni-maarif müəssisələri və tədris məktəbləri bu fikri bir daha təsdiq edir. Hələ 1407-ci ildən Bidlis əmirliyində böyük bir xəstəxana, ziyafət sarayı və digər ictimai binaların tikilməsi «Şərəfnamə»də göstərilmişdir (76, 380).

1444-cü ildə Bidlis əmiri Hacı Məhəmməd tərəfindən bir il ərzində bir məktəb tikilib istifadəyə verilmişdi. Bidlisdə 8 hamam, 4 məscid və 20-dən artıq daş körpü var idi.

1520-1525-ci illərdə Bidlis əmiri Şərəf xan bir sıra ictimai müəssisələrlə yanaşı Şərəfiyyə adlı bir məktəb və bir xeyriyyə binası tikdirmiş və onu ümuminin istifadəsinə vermişdi. Bunlardan başqa, Bidlis şəhərinin Şəmsiyyə məhəlləsində «Şərəfnamə»nin müəllifi Şərəf xan tərəfindən Xütbüyyə, Hacıbəyiyyə, Şükriyyə, İdrisiyyə və İxlasıyyə adlı beş məktəb tikilib 1591-ci ildə istifadəyə verilmişdi. Bidlisi yazır ki, hazırda tələbə ilə dolu olan həmin məktəblərin tədris işi alim adamlara tapşırılmışdır (76, 347).

«Şərəfnamə»də qeyd edildiyinə görə Şərəfiyyə məktəbi Mövlana Xızır bəy, İxlasıyyə məktəbi Mövlana Məhəmməd və Şəmsəddin, Hacıbəyiyyə məktəbi Mövlana Məhəmməd Zərqi, İdrisiyyə məktəbi Mövlana Abdulla (Qara Molla adı ilə məşhur idi) və digər məktəblər Bidlis alimləri tərəfindən idarə olunurdu (76, 348, 103, 414).

«Şərəfnamə»də deyildiyinə görə XVI əsrin əvvəllərində Bidlis şəhərində 500 nəfər tələbə və alim olmuşdur (76, 345). Tədris proqramında dini dərslərdən məntiq, fiqh, çevr⁵⁸ ( ), nücum⁵⁹ ( ) və tarix elmlərinin tədrisi əsas yer tuturdu.

Bidlis əmirliyində incəsənət, o cümlədən musiqi, rəssamlıq, şairlik, rəsmxət o qədər də yayılmamışdı. Bidlisi qeyd edir ki: «kürd alimləri şahlara yaxınlaşmağın və yüksək vəzifə əldə etməyin açarı olan şairlik, mədhnamə yazmaq və rəsmxət işlərində o qədər də üstünlüklərə malik deyildilər» (76, 15).

Katib Çələbi kürdlərdən çoxlu alim çıxdığını, lakin onların hüsnxət, şeiri və inşadan bəhrəsiz olduğunu yazır (103, 149). «Şərəfnamə» əsərində isə elmin bu sahələri haqqında heç bir məlumatla təsadüf edilmir.

XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyində şəxsi kitabxanalara malik olan və xüsusi tədris işi ilə maraqlanan qabaqcıl elm adamları da az deyildi. Buna görə də, XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyi Kürdüstanın sənət, ticarət, maarif və mədəniyyət mərkəzlərindən biri hesab olunurdu. Əmirliyin bu ənənəsi XVII əsrin ortalarında Osmanlı təcavüzündən qorunub saxlandı, lakin 1639-cu ildə Kürdüstanın Osmanlı-İran dövlətləri arasında bölüşdürülməsi ikinci dəfə rəsmiləşdirildi. Ondan sonra kürd əmirliklərinə qarşı Osmanlı təzyiqi daha da artdı. Bidlis əmiri Əbdal xan bu yeni təhlükədən özünü qorumaq üçün Osmanlı sarayına çoxlu hədiyyələr göndərdi, lakin bir fayda vermədi. Van valisi Əhməd paşa Mahmudi kürdlərinin köməyi ilə Bidlis əmirliyinə hücum edərək, Əbdal xanın əmlakı ilə birlikdə böyük bir kitabxanasını da taladı. Övliya Çələbi yazır: «Bu kitabxanada dörd min nüsxədən çox qiymətli kitab və əl yazmaları var idi. Onların çoxu bədi

sənətkarlıqla cildlənmişdi» (48, 119). Müəllifin yazdığına görə həmin kitabxanada fars və ərəb dillərində xanın öz əlilə yazılmış 76 kitab, 105 risalə mövcud idi. Buradan da Bidlis əmirliyində maarif və mədəniyyət işinin sonrakı əsrlərdə də inkişaf etdiyini görürük. Lakin Osmanlı müdaxiləsi ona imkan vermədi.

Qeyd etmək lazımdır ki, XV-XVI əsrlərdə Bidlis əmirliyinin tarixi də, digər kürd əmirliklərinin tarixi kimi yadellilərə qarşı mübarizə tarixindən ibarət olmuşdur. Söz yoxdur ki, bu hadisələr Kürdüstanın başqa əmirlikləri kimi, Bidlis əmirliyinin də, iqtisadi və mədəni tərəqqisini ləngidir və onun müstəqil inkişafına mane olurdu. Lakin həmin əsrlərdə Bidlis əmirliyini idarə edən hökmdarların yeritdikləri siyasət dövrün xüsusiyyət və tələbinə əsasən uyğun gəlirdi. Məhz buna görə də onlar öz irsi əmirlik hüququnu, əmirliyin müstəqilliyini və tayfa üzvlərinin təhlükəsizliyini müəyyən dövr üçün qoruyub saxlaya bilmişdilər.

Bidlis əmirliyinin tarixini tədqiq edərkən belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, kürdlər üzərində ağır istismar üsulu həmişə yadellilər tərəfindən tətbiq edilmişdir. Kürd zadəganlarının tətbiq etdikləri vergi mükəlləfiyyətləri o qədər də ağır və dözülməz olmamışdır. Buna görədir ki, kürd tayfaları öz zadəganlarına qarşı nəinki üsyan etməmiş, hətta onları xarici basqınlardan belə müdafiə etmişlər. Bunun başqa bir səbəbi də ondan ibarətdir ki, kürd tayfaları irsən keçən əmirlik vəzifəsini xarici bir ehkam kimi düşündükləri üçün onların hökmdarlara olan hörməti də pərəstişkarlıq şəklini almışdı.

Kürd xalqının tarixindən məlum olur ki, tayfa başçısı öz vətəni tərk etdikdə, tayfanın bütün üzvləri onunla birlikdə vətənlərini tərk edib gedirlər. «Şərəfnamə»də deyilir ki, Seyid Hüseyn Əxlati Çingiz xan hücumunu əvvəlcədən hiss etdiyi üçün Misirə

köçmüşdü. Onunla birlikdə 12 min nəfər tayfa üzvü də Misirə getmişdi. Bidlisi yazır: «Hazırda Misirdə əxlatlılar adına böyük bir məhəllə mövcuddur» (76, 352).

Vaxtı ilə I Şah Abbas Səfəviyə xidmət edən Pavzuku tayfasından olan 15 min kürd ailəsi öz başçıları ilə birlikdə Veramin qəsəbəsinə köçmüşdü (70, 325).

Bununla da belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, kürd tayfalarının başqa ölkələrə mühacirət etmələri təkcə sərhəd qorumaq və sürgün olmaq məqsədilə deyil, eyni zamanda tayfa başçısının ölkədən getməsilə də əlaqədar olmuşdur.

Mənbələrdən aydın olur ki, Kürdüstan və o cümlədən Bidlis əmirliyində olan çoxlu elm və mədəniyyət xadimləri öz vətənlərinə nisbətən inkişaf etmiş İran, Azərbaycan, Türkiyə və Ərəb ölkələrində saray xidmətinə daxil olaraq Kürdüstanı tərk edirdilər (76, 342-344; 47, 141).

Əsrlər boyu davam edən bu vəziyyəti Kürdüstan ərazisində insan qüvvəsini azaldan digər bir səbəb kimi qeyd etmək olar.

Beləliklə, apardığımız tədqiqat və təhlil bizə Bidlis əmirliyinin və başqa kürd əmirliklərinin siyasi tarixi, ictimai-iqtisadi həyatı, sənət və ticarəti, maarif və mədəniyyəti haqqında kifayət qədər təsəvvürə malik olmaq imkanı verir. Çünki XV-XVI əsrlərdə kürd əmirliklərində baş verən hadisələr əsasən biri-digərinə təsir edən və yaxud da səbəb olan hadisələrdən ibarət olmuşdur.

NƏTİCƏ

Şərəf xan İbn-Şəmsəddin Bidlisinin «Şərəfnamə» əsəri XV-XVI əsrlər kürd və Kürdüstan tarixinə aid məlumat verən ilk və yeganə bir mənbədir.

Söz yoxdur ki, orta əsrin fars, ərəb və türk mənbələrində həmin dövr kürd xalqının tarixi haqqında az-çox məlumat vardır. Lakin o mənbələrin heç birisi kürd tarixi üçün «Şərəfnamə» qədər ətraflı məlumatla malik deyildir. Çünki bu əsər kürd xalqına mənsub olan elə bir müəllif tərəfindən yazılmışdır ki, o, öz xalqının ictimai-iqtisadi və mədəni həyat tərzinə yaxından bələd idi. Bu nöqteyi-nəzərdən Bidlisinin «Şərəfnamə»si digər mənbələrə nisbətən fərqlənir və elmi bir üstünlük təşkil edir.

Fars dilində yazılmış həmin əsər Kürdüstan tarixi ilə bərabər, Azərbaycan, İran, Türkiyə və digər qonşu ölkələrin də ictimai-iqtisadi və siyasi tarixi haqqında zəngin məlumatla malikdir. Məhz bu cəhətdən «Şərəfnamə» əsərini həmin ölkələrin tarixini tədqiq edən Asiya və Avropa tədqiqatçılarının istifadə etdikləri faydalı bir mənbə hesab etmək olar.

Bidlisi öz əsərini yazarkən, orta əsrin digər müəllifləri kimi, bəzi nöqsanlara yol vermişdir: yəni o da, nə keçmiş və nə də, öz dövründə baş verən ictimai və siyasi hadisələrə münasibətini bildirmədən onu sadəcə olaraq təkrar etmişdir. Dövrün başqa tarixçiləri kimi Bidlisi də müəyyən bir sarayın, yəni Osmanlı sarayının mənafeyini güddüyünə görə feodal istismarının müdafiəçisi kimi çıxış edirdi. Onun əsərində XVI əsrin bəzi hadisələri birtərəfli izah edilmişdir.

Təkcə XVI əsr ərzində altı dəfə baş verən Osmanlı-İran müharibələrinin əksəriyyətində şəxsən iştirak edən müəllif həmin müharibələri əmələ gətirən ictimai-iqtisadi və siyasi amilləri, onun kürd, azərbaycanlı, erməni və gürcü xalqlarının müstəqil inkişafına mane olan işğalçılıq xarakterini öz əsərində lazımı qədər işıqlandırmamışdır.

Kürdüstanın birinci dəfə bölünməsi (1514-cü ildən) sonra osmanlı zadəganlarının Kürdüstanda özbaşlılıqları, kürd tayfaları üzərindəki zülm, soyğunçuluq, rüşvətxorluq və ağır vergi mükəlləfiyyətləri haqqında «Şərəfnamə»də müəyyən qədər məlumat vardır. Bidlisi hətta bu dözülməz vəziyyətə qarşı XVI əsrdə baş verən kürd tayfa üsyanlarından da bəhs edir. Lakin o da, dövrün digər müəllifləri kimi həmin hərəkəti itaətsizlik, quldurluq və sairə adlandırır. Bidlisi yalnız həmin üsyanların tayfa başçısının irsi əmirlik hüququnu müdafiə edən xarakterini mütərəqqi bir hadisə kimi qələmə alır.

(Ardı gələn sayımızda)

Qafqazda Şəddadi Kürd dövləti

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Qeyd etmək lazımdır ki, gürcü mənbələrində göstərilən bu hadisə obyektivliyi ilə fərqlənən Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslində tamamilə başqa tərzdə təsvir edilmişdir. Burada göstərilir ki, 417 (1026/1027) –ci ildə Abxaz çarı Arran ölkəsinə hücum edib Şəmkürü bir neçə gün mühasirə etdi. Fəzl isə böyük bir qoşunla ona qarşı hərəkət edib

Göstərilən əsəri, IX cildi, səh. 153-154). Qeyd etmək lazımdır ki, xəzərlərlə Fəzlin bu müharibəsi haqqında İbn əl-Əsir tərəfindən verilən məlumata başqa mənbələrdə təsadüf edilmir. Fəzlin göstərilən müharibədə on min adam tələfat verməsi haqqında olan xəbəri qəbul etsək, bu hadisənin Şəddadilər dövlətinə çox böyük zərbə olduğunu müəyyən etmək olar. bundan başqa İbn əl-Əsirin

dur ki, Fəzl böyük oğlu Musanı vəliəhd seçmişdi. Görünür, bu və sair səbəblər Əskuyeni atasına qarşı qiyam qaldırmağa məcbur etmişdir. Fəzl oğlu Əskuyenin qiyamını yatırmaq üçün Musanın başçılığı altında Beyləqana qoşun göndərmişdi. Musa Beyləqanda olan qardaşı üzərinə hücum etdiyi zaman 38 gəmi ilə Şirvanda olan ruslar Araz çayı vasitəsilə üzərək bu nahiyəyə gəlmişdilər. Musa ibn

və hərəkət etmək məqsədi güdmüşür. Lakin V. Minorskinin əlavə etdiyi materialdan məlum olur ki, onun fikrincə körpünün tikilməsi əsasən hərbi məqsəd daşıyır (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Belə bir fikri M. Altmanın kitabında da görmək olar (M.M. Altman. İstoriçeskiy oçerk qoroda Qyandji. Baku 1949. səh. 23). Qeyd etmək lazımdır ki, XI əsrin əvvəllərində Azərbaycan feodal dövlətləri Rəvvadilər və Şəddadilər arasında bəzən feodalizm dövrünə xas olan çəkişmə mövcud idi. Əsasən Azərbaycan ərazisində yerləşən rəvvadilər Muğana hücum etmişdilər. Bunu Qətran Təbrizinin qəsidələrindən də müəyyən etmək olar (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, II cild, səh. 95). Qətran Təbrizinin şərlərindən aydın olduğu kimi Rəvvadilər sülaləsindən olan Təbriz hakimi Vəhsudan o zaman Azərbaycana gələn oğuzlardan bir dəstəsini Şəddadilərin üzərinə göndərmişdi (M. X. Şərifli. Rəvvadilər dövləti haqqında, Az. SSR EA Tarix İnstitutu əsərləri,

Fəzlun " adlanırdı (Həmdullah Qəzvini. Nüzhet əl-qulub, səh. 84). Fəzlin Arazdan cənuba keçməsi, şübhə yoxdur ki, Rəvvadiləri narahat etməyə bilməzdi. Buna görə də Fəzl müəyyən tədbirlər görməli idi. Arazın cənub tərəfi ilə müntəzəm rabitə yaratmaq üçün Araz üzərindən belə bir körpünün salınmasına ehtiyac var idi. Qeyd etmək lazımdır ki, ümumiyyətlə Azərbaycan ərazisində Araz üzərindən bir neçə yerdə körpü mövcud idi. Fəzlin tikirdiyi körpü isə güman edildiyinə görə Xudafərin adlanan körpü olmalıdır (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 27). Xudafərin körpüsü indi dağılmışsada qalan hissələrindən onun möhkəm tikildiyini və çox mühüm əhəmiyyətə malik olduğunu görmək olar. (Qeyd etmək lazımdır ki, Araz çayı üzərində iki Xudafərin körpüsü olmuşdur. On beş və on bir aşırımlı körpülər. Yazılı mənbələr on beş aşırımlı Xudafərin körpüsünün VII əsrdə Sasanilər sülaləsi dövründə tikildiyini göstərir. On bir aşırımlı körpü isə yuxarıda

döyüşə başladı və onu qaçmağa vadar etdi. Baqratın 10.000-dən artıq əsgərini qırdı, Abxaz hakimi məğlub olub geri qayıtdı. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17.) Gəncə əmiri Fəzl ilə Abxaz çarı III Baqrat arasında baş verən Şəmkür müharibəsi haqqında yuxarıda göstərilən hər iki mənbənin ziddiyyətli məlumatı məsələni obyektiv surətdə aydınlaşdırmaq üçün üçüncü bir mənbənin olmasını tələb edir. Lakin hələlik əlimizdə digər bir mənbə olmadığı üçün bu müharibənin gedişi və nəticəsi haqqında qəti fikir yürütməyi lazım bilmədik. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, hər iki mənbənin ehtiras hissi ilə tərtib edildiyini görmək çox da çətin deyildir. IV Baqratla (1027-1072) Gəncə əmiri Fəzl arasında müharibə olması haqqında yenə də gürcü mənbələrində məlumat verilir. (M. F. Brosse. Histoire de l'Arménie. səh. 316-317) Fəzlin xəzərlər üzərinə hücum etməsi haqqında İbn əl-Əsir 421 (1030)-ci il hadisələri ilə əlaqədar məlumat verir. O yazır ki, Kürd Fəzlun 421 (1030)-ci ildə xəzərlər üzərinə hücum etdi. Onlardan çox adam qırdı, əsir tutdu və böyük miqdarda qənimət aldı. Öz ölkəsinə qayıdanda o çox yavaş gedirdi, xəzərləri tamamilə darmadağın etdiyini düşünərək özünü təhlükəsiz hesab edirdi. Lakin xəzərlər onları təcili olaraq qovub adamlarından və onlara gələn könüllülərdən on mindən artıq öldürərək, topladıqları qənimətləri və müsəlman qoşunlarının mallarını əllərindən alıb geri qayıtdılar. (İbn əl-Əsir.

bu məlumatından aydın olur ki, Şəddadilər dövlətinin qoşunu əsas etibarilə iki hissədən, yeni müntəzəm daimi qvardiyadan və könüllülərdən ibarət idi. qoşuna bilavasitə şəddadi əmirləri (padşahları) özləri başçılıq edirdilər. Şəddadi dövlətinin hərbi qüvvələri və onların sayı barədə məxəzlərdə məlumat verilmir. Yalnız Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər" fəslindən görüldüyü kimi, 1026-cı ildə abxaz çarı Arrana hücum etdiyi zaman Fəzl böyük bir qoşunla onu qarşılayır və onun on mindən artıq əsgərini qırır. (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Düşmən hərbi qüvvələrinə on min nəfər tələfat verən bu "böyük qoşun" şübhəsiz ki, miqdarca düşmən qoşunlarından çox olmalıdır. 421 (1030)-ci ildə Fəzlin oğlu Əskuyə atasına qarşı qiyam qaldıraraq Beyləqanda müstəqil olmuşdu. Əskuyə qoşun toplayaraq atasına və qardaşı Musanın əleyhinə çıxmışdı. (Yenə orada) Beyləqan Arran dövlətinin tərkibində idi. Əskuyə buradan atasının əleyhinə çıxaraq Beyləqanı müstəqil etmişdi. 505 (1111/12)-ci ildə Məsud ibn Namdarın topladığı yerli məlumatdan da Beyləqanın bəhs edilən dövrdə Şirvan və Gəncədən asılı olmadığı göstərilir (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 45). Beləliklə güman etmək olar ki, Əskuyə atasının əleyhinə çıxaraq Beyləqanda müstəqil olmuşdu. əskuyənin atasına qarşı qiyam qaldıraraq müstəqil olmağa vadar edən səbəblər məlum deyildir. Lakin təkə bu məlum-

Fəzl ruslarla razılışaraq onları gəmilərdən çıxarıb özünə kömək etmək üçün Beyləqana gətirdi. Onların köməyi ilə Beyləqanı tutdu və qardaşı əskuyeni əsir edərək öldürdü (V. Minorski. Şəddadilər, səh. 17). Beləliklə, qiyam yatırıldı, Beyləqan yenidən Şəddadilər dövlətinə qaytarıldı. Fəzlin uzun müddətli hakimiyyəti dövründə bir sıra böyük müharibələr və daxili ara müharibəsinin olmasına baxmayaraq, o, ölkənin və dövlətin daxili işləri ilə məşğul olurdu. Fəzl etdiyi müharibələrin əksəriyyətində qələbə çalmışdı. onun dövləti feodal monarxiya tipli dövlət idi. Bu dövlət feodal münasibətlərinin inkişaf etdiyi dövrdə meydana gəlmiş və inkişaf etmişdi. Əldə olan çox az məlumatdan aydın olur ki, Fəzl müharibələrdən və hərbi işlərdən başqa ölkənin iqtisadi məsələlər, xüsusilə ticarət münasibətləri məsələsi ilə də məşğul olurdu. Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərindən görüldüyü kimi, Fəzl 418 (1027/28)-ci ildə Araz çayı üzərində böyük və möhkəm bir körpü tikirmişdir. Bu körpünü Münəccimbaşını "əmərim" adlandıraraq onun böyük bir abidə olduğunu göstərir. (Yenə orada.) Araz çayı üzərində belə bir körpünün salınması həqiqətən böyük bir tarixi əhəmiyyətə malik idi. Bu körpünün tikdirilməsini iki nöqtə-nəzərdən qiymətləndirmək olar. V. Minorski qeyd edir ki, Fəzl Araz çayı üzərində belə bir körpünü tikirməklə ya ticarət, ya da Azərbaycan torpaqlarına hücum

Bakı 1957, XI cild, səh. 31). Məlum olduğu kimi hələ I Fəzl Arazın cənub sahillərinə çatmışdı. Qaracadağ nahiyəsində təqribən əlliyyə qədər kəndi əhatə edən bir nahiyə "Cilan –

göstərilirdi kimi 1027-ci ildə Şəddadi hökmdarı I Fəzl tərəfindən tikilmişdir. -Namiq Həsənov)

(ardı var)

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

Kurdlərin istifadə etdiyi ƏLİFBALAR -1

"Kürdlər özlərinin Pinoşadın soyundan gəldiklərini söyləyər və Hz. Adəmin nisbət edilən Əkinçilik Kitabı, Safarisi və Kosamiyə aid kitabları tez-tez müraciət edərtilər. Yeddi Kitabın yanında Devanaya aid Qurani özlərində olduğunu, sehr və cadu elmlərində məlumat sahibi olduqlarını iddia edərtilər. "İbni Vehşiye.

"Əlifba" sözcüyü köhnə Yunan mənşəlidir.

Səslərin simvollarla ifadəsi isə Sümerlərə, yəni günümüzədən 5000 min il əvvələ gedib çıxır.

Tarixi sənədlərdən əldə edilən məlumata görə Sümer səsləri simvollaşdırma edən dırnaq forması formalar inkişaf etdirərək yazı yazmışlar. Sümerləri Akad, Elam, Babil, Hitit və Aşşur kimi bir çox Mesopotamiya sivilizasiyası kağıza, daşa, torpağa biçimlənirilmiş simvollar çəkərək ya da qazıyaraq özlərini ifadə etdilər.

Şumer sonra Köhnə Misir, "heroqlifləri" deyilən simvollarla ortaya çıxmış və istifadə xüsusiyyətləri ideogramatik məntiqlə özünü ifadə etmişdir.

Bunun yanında Maya Sivilizasiyası mənşəli Cənubi Amerika alfabeləri də diqqət çəkir.

İndiki vaxtda istifadə edilən müasir əlifbanın mənşəyinin isə Fenikelilərdən söykəndiyi qəbul edilir. Bir İngilis arxeoloqu olan H.Petrie, 1905-ci ildə Sina yarımadasında tapdığı bir kitabədən faydalanaraq, ilk əlifbanın M. Ö. 2000-ci illərdə, Sami əslli Finikelilərin tərəfindən istifadə edildiyini və Finikiyalıların yazı sistemini qurmaqda köhnə Misirliyə heroqlifləri əlifbasından faydalandığını ifadə etmişdir.

H.Petrie'ye görə Sami əlifbasından bu alfabelər törəmişdir:

1-Cənubi Əlifbası: Həbəş, Səhud və Galla alfabeləri,

2-Şimali Əlifbası: Fenike və Arami Alfabeləri.

Yenə Petrienin görə İbrani, Yunan və Latın yazıları Fenike mənşəlidir. Ərəb, Pəhləvi, Uyğur və Hind əlifbası da Arami qolundan törəmişdir.

Köhnə Türklərin istifadə etdiyi Uyğur Əlifbası da bölgədə suveren olan İrani xalqın istifadə etdiyi Sami əlifbasının şimal hissəsinin Arami dalındandır.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, ortaya çıxan arxeoloji tapıntılar işığında, Ön Asiya və Mesopotamiya olaraq təbir edilən kürd coğrafiyasının sivilizasiyaya atılan ilk addımlarda qabaqcıl olduğu elm adamları tərəfindən qəbul görmüşdür. Yəni, insanın hekayəsini araşdırırlar, müasir insanın atasının Orta şərqdə bir yerlərdə ortaya çıxdığı istiqamətində ortaq görüş bildirirlər.

Kürdlərin istifadə etdikləri əlifbalar: "Mədəniyyətlər liderlik edən qövmələr şifahi dildən simvollarla ifadə edilən yazılı dilə keçərkən ya dövrün mövcud əlifbalarını birini götürüb öz dillərinə götürmüşlər, ya da özləri bir əlifba icad edilməmişdir."

Kürdə aid hər şeyin yox sayıldığı

və başqa qövmələrə söykəndiyi istiqamətindəki iddiaların dilləndirildiyi indiki vaxtda yerli və xarici tədqiqatçılar tərəfindən ortaya çıxarılan sənədlər olduqca əhəmiyyətli və də mənalıdır. Çünki işğalçılar icra etdikləri siyasətlərlə Kürdi dəyərləri özlərinə sayarkən rədd və inkarla əmanət coğrafiyadakı iqtidarlarını da uzatma niyyəti güdməkdədir.

Edilən araşdırmalar göstərdi ki, Kürdlər də müasir insanın doğuş yeri olaraq qəbul edilən Mesopotamiyada bir çox əlifba istifadə və bu alfabelərlə kitablar yazmışdır. İstifadə etdikləri Alfabelər arasında ən çox diqqət çəkənlər; 1- Sumerlərin "mismar yazısı", 2-Pəhləvi, 3-Avesta, 4-Arami, 5-Binu Şad və Masi Surat, 6- Ərəb, 7-Ezide, 8-Kril və 9- Latın əlifbalarının.

1-şumer mismar yazısı:

Kurdlerin ataları qəbul edilən Goti, horr, Mitani, Kassi və mədin bu yazını istifadə etmişlər. Ancaq mədin bu yazını zəngin Kürd fonetiğine uyğunlaşdırmaq üçün 36 hərfdən ibarət olan əlifbada -6 hərf artıraraq- 42 hərfə yüksəltmişlərdir.

Ərəb tarixçi Nazim haçandır "Kürd və Kürdüstan tarixi" adlı araşdırmasında belə deyər: "Kürdlərin atalarının bu yazı ilə yazdıqları ən köhnə əsərlər bu gün London Muzeyində qorunan NUH tufanına bağlı olan bəzi tabletlərdir."

2-Pəhləvi ƏLİFBASI:

Pəhləvi əlifbası 24 hərfdən ibarətdir. Bu əlifbası 3. Və 7. Üz illər arasında Gorani ləhcəsinin Feylice şivəsi bəzi kitablar yazılmışdır. bunlar; Zend Avesta, Dinkerd, Bondhişin, Pendnamegi Zaraduşt u Minoki xirəd, Sinbad-é Bəhri (Sinbad), Hezar u Yek Şev, udayname, Karname, Ayiname və Kelile u Dimne'dir.

3-aram ƏLİFBASI:

Araşdırmaçılara görə Kurdler 4. Əsrdən etibarən "mismar yazısı" nı tərək edərək Pəhləvi Alfabetesinin yanında Arami və Yunan əlifbalarını da istifadə etmişlər.

Arami əlifbası yazılmış mətnlər "Hewramani kitabələrinin."

1909-cü ildə Hewraman Bölgəsində bir mağarada edilən qazıntıda bu kitabələr tapılmışdır. Bu gün Britanyada olan bu kitabələr e.ə. 22. və 11.y.y.da Aşkanilər dövründə yazılmışdır. Kitabələr üzərində araşdırma edən Prof. Minns, kitabələrdən birinin Yunan əlifbası yazıldığını bu arştırmayla əlaqədar işini da 1915-ci ildə "ellinizm Araşdırmalar" jurnalında nəşr etmişdir. Arami əlifbası yazılan kitabələr isə Sami dilləri uzamanı olan A.Cowley'ye göndərilərək tərcüməsi təmin edilmiş və kitabənin üzüm və şərab satışıyla əlaqədar 8 maddədən meydana gəldiyi təsbit edilmişdir.

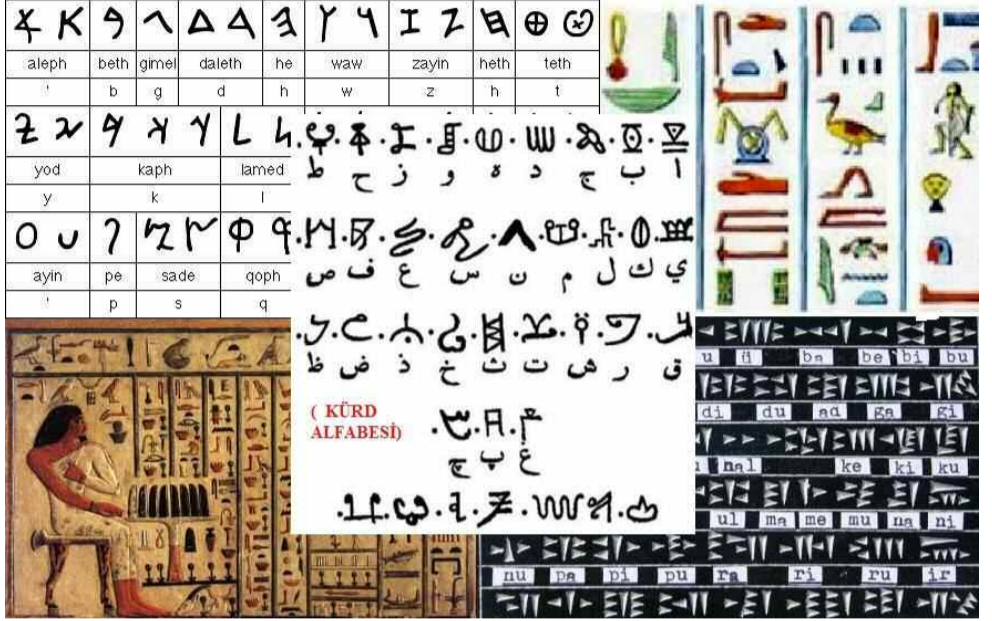
Ərəb tarixçisi Camal Rəşid Əhməd "Zuhurul Kurd Fit Tarix" (Kurdlerin tarix səhnəsinə çıxışı) adlı işində bu kitabənin orijinal şəklini qeyd edərək

ərəb çevirmişdir. 22 hərflik Arami əlifbasında yalnız 14 hərf bu kitabədə iştirak etdiyi görülmüşdür.

4-AVESTA ƏLİFBASI:

Bir çox İrani qövm tərəfindən istifadə bu əlifba mədin tərəfindən Kürd

Avesta
kürdçə
Türkçə
Təsvir
atir
Adir, ağır, ayir

fonetiğine uyğun olaraq 45 hərfdən yaradılmışdır. Sumer əlifbasına 6 həf eklemlərinin səbəbi də yenə zəngin Kurd fonetiğidir.

Otuzdan çox dil bilən Amerikalı dil alimi Michel Chayt, dünyada var olan dillər arasında kürdcəyə ən zəngin dil olaraq göstərərək istifadə səs fərqliliklərini və dəyişik Kürd bölgələrindəki səsləndirmə şəkillərinə diqqət çəkməkdədir.

Kürdcəyə xas olan və dil alimlərin şərhə də çətinlik çəkdiyi səsləndirmə fərqi Amed qubernatoru D.halid Paşa "... fil Lugatul Kurdim" adlı əsərində belə açıqlamaqdadır. "Ker" sözcüyü kürdcəyə bir neçə mənəni verər, ancaq yazılışında bir fərq olmadığı halda səsləndirmək ancaq Kürdlərin anlaya biləcəyi və tələffüz edə biləcəyi səs fərqliliyi vardır.

Ker: eşşək, kar, parça (bir obyekt-dən ayrılan parça) mənalarına gəlir, amma hər bir ifadə üçün "k" və "e" səslərində nüans fərqləri meydana gəlir.

Kürdcəyə tarixçəsi adlı məqalə də: "Dr. Speizer, Zagros manzumesindən meydana gətirən dörd qrupun Subaro, Goti, Kassi, Medi və Lolo birlikləri ilə Ararat Kurdler'inin hər birinin özünə xas bir dili olduğunu, bunların ayrı kimi görünmələrinə, ya da fərqli sözlər barındırmalarına baxmayaraq dildəki təməllərinin eyni olduğunu söyləməkdədir. Medi / Med dilinin məkr (Makri) Kürdçəsi olduğu və Avesta'nın da məkr Kürtçəsi ilə yazıldığı yenə tarixçilər arasında qəbul görməkdədir. Bu nəzəriyyə Hevart və Darmis tərəfindən də dəstəklənmişdir. İran İzləniləri "kitabının yazarı Darmis:" Medeler'in dili Avesta dili idi, Avesta dilinin Med dili olduğu ... "nu məlumatlarınıza təqdim etmişdi.

Aşağıdakı siyahıda da indiki vaxtda istifadə edilən Kürd dilinin Avestaya olan bənzərliyi göstərilməkdədir. nümunə:

atəş

Axişti
astma
Barış
X = ğ
Avar
Havar
Çiğlik

bu
Bu, bun
olmaq

da
Da, dan
vermək

dag
Dax,
dağlamak
Türkcəyə keçmişdir
ESP
Hesp
at
minik heyvanı
Kuda
Kuda, kive
hara
Mahym
meh
ay

Siyahı buna bənzər ortaq sözlərlə uzanıb gedir.

5- BİNÜ ŞAD VƏ Maşın Surat ƏLİFBASI: Bu əlifbası yazılmış otuz kürdcə kitab gördüyünü və bu kitabların Kurd aid olduğunu "Şewqul Müstehak Fi Marifetul Rumuzul Eqlam" adlı əsərində ifadə edən Keldani əsilli tarixçi və alim İbni vəhşiyem (M.S.8 .. - 908).

Bu əlifbası əlaqədar məlumatlar uzun olduğu üçün gələcək yazıda sizlərlə paylaşmaq istəyirəm. (Davamı gələcək yazıda)

Fikrət YAŞAR

Kurt Şex Seidin AİLESİNİN TARİHÇESİ

Mahmut Fevzi Fırat

Şeyh Said Efendinin şehadetinden 98 yıl ötdü.

İstiklal Mahkemesi'nin gizli arşivleri açılmalı..

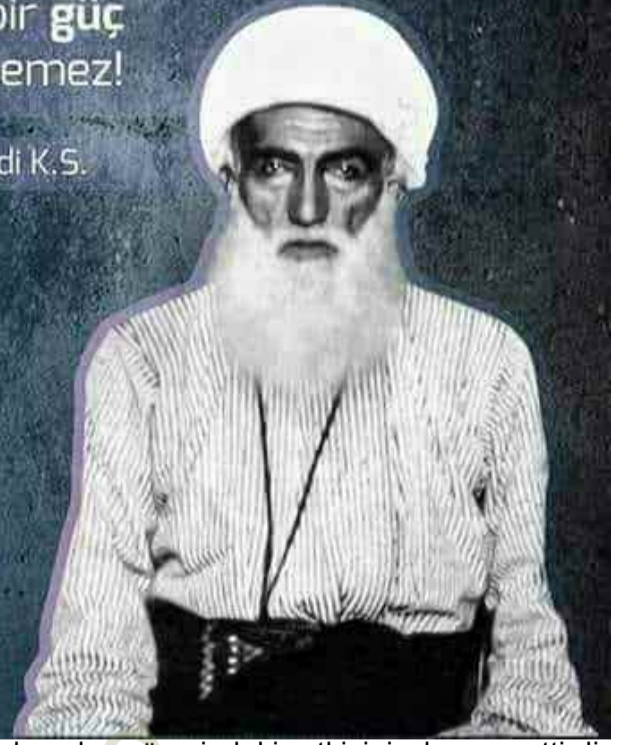
Şeyh Said Efendi 1865 yılında Elazığ'ın Palu ilçesinde dünya ya geldi. Dört yaşında iken babası Şeyh Ali Efendinin Oğlu Mahmut Fevzi Efendinin irşad vazifesi ile görevlendirmesi nedeniyle Erzurum'un Hınıs ilçesi Kolhisar köyüne yerleştiler. Şeyh Mahmut Fevzi Efendinin vefatından sonra Şeyh Said Efendi dedelerinden kalan yüzyıllara dayanan medrese geleneğinin feyzini buradan kardeşi Şeyh Bahahddin Efendi ile neşvünema etmeye koyuldu. Şeyh Said Efendi, kendini ilme irfana adanmış, İslami eğitimin yanı sıra ticaretle meşguliyeti sebebiyle Şam a, Halep'e, Bağdat'a, Medine'ye, Mekke'ye ve ayrıca gittiği Hindistan'da Hint Müslümanlarının dili olan Urducaya ve ayrıca Arapça, Farsça, Kürtçe ve Türkçe dillerine de hâkimdir ve Ermeniceyi telaffuz edebilmektedir. Şeyh Said Efendinin hinterlandının genişliği, ilmi bilgisi, ticaret vasıtasıyla gittiği yerlerde çok geniş bir çevreyle irtibatı, onun olaylara vukufiyetini derinleştiriyordu. Rus

Mele Selim Rus Konsolosluğuna sığınır. Şeyh Hasen Efendi Çabakçur mıntıkasında saklanır. Şeyh Said Efendi o dönemde büyük bir projenin uygulanmakta olduğunu ve Osmanlı İmparatorluğunun parçalanacağını sezer. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğunun birleştirici, yani bir arada tutucu İslami düşüncesinin siyasi odağı olan Hilafet Makamının ilgasına vesile olabilecek bir hareket olarak 1908 Meşrutiyet olayını görür. 1923 Cumhuriyet ilanı ile birlikte artık birleştirici vasfı olan dinin merkezinin ilga edildiğini (ortadan kaldırıldığını) ve tek ulus, tek dil dayatmalarının hayata geçirilmesi neticesinde artık birlikte yaşama zemininin ortadan kalktığını gören Şeyh Said Efendi, dönemin önde gelen aşiret reislerine, ulemaya, tarikat erbaplarına ve münevverlere bu durumun kabul edilebilirliğinin olamayacağını mektuplarında belirtir. Buna rıza gösterilemeyeceğinden bahisle, her toplumun yasalarını oluştururken referansları, yani başvuracakları kaynakların; inançları, örfleri ve töreleri olması gerektiğini, aksi takdirde başkalarının inançları, töreleriyle oluşan yasalarına uymanın mümkün olamayacağını belirtir. O dönemde Kürdistan coğrafyasında aşiretçilik, tarikatchilik

İslami bir bilinç ile donanmış halk kitlelerini, hiçbir güç hiçbir silah yenemez!

Şehid Şeyh Said Efendi K.S.

ŞEYH SAİD EFENDİ
SEVDALILARI GRUBU

olmayan yargıların verdiği kararlar temyize dahi gönderilmeyerek karakuşi bir yargılama sonucu malum olay vuku buldu. Gayri resmi

üzerindeki etkisini devam ettirdi. Şeyh Said hareketi başladığında dönemin iktidarı aldığı resmi bir kararlar, hadiseye içerde Kürtçü diyerek Kürt olmayanların katılımını engellenmeye, dışarıda da hareketin irtica hareketi olduğu propagandası yaparak dış desteği kesmeyi hedeflemiştir. Bugün dahi bir bütün olarak Şeyh Said hadisesi sahiplenilmiyor. Kimi parti, grup veya örgütler hadisenin Kürt tarafını öne çıkararak sahiplenirken, kimileri ise dini tarafını öne çıkararak sahipleniyor. Oysa hadiseye bir bütün olarak bakmak gerekir ve bu bakış açısının bugünün mevcut statükosunun yıkılması için büyük bir fayda sağlayacağı kanaatindeyim. Şeyh Said hadisesi ile yüzleşmeden, bütün yönleriyle masaya yatırıp açıklığa kavuşturmadan, bugün çözümlenemeyeceği aşikardır. Bunun için de cesurca adımlar atılıp İstiklal Mahkemesi zabitleri ve gizli arşivlerinin açılması gerekir. Uluslararası konjonktür Kürt meselesi çözümünü bir bütün olarak önüne koymuş görünmüyor. Kürt güçlerinin dağınık ve irtibatsız olması yanında, Kürtlerin milli demokratik hak ve özgürlük talepleri yerine muhatap kabul edilen taraf, iktidardan kendilerine statüko istemini öne koymuş ve iktidarın da bununla iktifa ettiği görülmektedir. Gerçekten bu topraklarda barış isteniyorsa, devletin, milletin inancıyla, dokusuyla bütün gerçekleriyle yüzleşmesi ve barışması gerekiyor. Bu anlamda Kürt meselesinin çözümü bu hakikatlerin hayata geçmesiyle mümkün olabilecektir. Umarım çok geç kalınmadan günü birlik politikalar yerine köklü çözümlere hayatıyet kazandırılır.

Şehid Şex Seidê Pîran 'ın torunu Mahmut Fevzi Fırat ın DENG Dergisinin 97. sayısına verdiği röportajın dan alınmıştır.

(28-29) Haziran 1925

ŞEHİD NAMIRIN

Osmanlı Savaşı sonrasında Rusların Ermenileri Müslümanlara karşı kıskırtması neticesinde İttihat ve Terakki Hükümeti Ermeni tehcirine karar verir. Şeyh Said Efendi tehcir esnasında Ermeni katliamlarına rıza göstermediği gibi mallarına, canlarına kast edilmemesi için fetva verir. Şeyh Said Efendi Ermenilerin sürülmesi ve katledilmesini netice itibarı ile Kürtlerin Batı tarafından yalnız bırakılacağına vesile teşkil edeceği intibasını o dönemde çeşitli mahfillerde dile getirmiştir. 1908 meşrutiyet ilanına amcası Şeyh Hasan Efendi ve Melle Selim-ê Dimilî ile birlikte muhalefet eder. Akabinde 1913'te Bitlis olayı vuku bulur. Bu olay sonucunda Seyid Şahabeddin ve Şeyh Ali idam edilir.

oldukça yaygındır. Buna Kürtlerin milli hassasiyetlerinin henüz olgunlaşmadığını da eklersek, çağdaş anlamda kitlelerin örgütsüz olduğu gerçekliği yanında, diplomasi eksikliği ve askeri anlamda organizasyonun oluşmadığını da bilmekteyiz. İngiltere ve Fransa gibi işgalci ülkelerin, hatta yeni kurulmuş olan Sovyetlerin bile Kürt hareketini desteklemediği gibi, karşı oldukları da bir vakadır. Bütün bunları üst üste koyduğumuzda bir provokasyonla daha hadiseler olgunlaşmadan içerden ve dışarıdan patlak verdirtilerek sonucun baştan beri akamete uğrayacağı kesindi. Akabinde dünya tarihinde az rastlanır bir garabeti farika olan İstiklal Mahkemesi kuruldu. Hukukçu

verilere göre, bu kıyamın sonucunda hadiseye iştirak eden 14 şehir, 700 köy, 9000'e yakın ev harabeye döndü. 50.000 kişi göç ettirildi, yaklaşık 7.500 kişi zindanlara atıldı, 660 kişi idam edildi. 80.000 Kürt öldürüldü. Dönemin muhalefeti susturuldu. Kürtlerin bir ulus olarak varlığı inkâr edildi, dili yasaklandı, Kürt diliyle eğitim yapan medreseleri kapatıldı. İnancını, örfünü, geleneğini yaşamaya çalışan insanlar üzerinde büyük baskılar uygulandı. Kemalist rejim kendisine muhalif olan bütün odakları susturdu. Şeyh Said Hareketi, 1925'ten bu günlere kadar dahi süren despot, diktatör, laikçi bir statükoya karşı mücadele eden kendisinden sonraki hareketlerin

Başkan Neçirvan Barzani'nin ziyareti Türkiye basınında

Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani, bugün Antep'te depremde etkilenen bölgeleri ziyaret etti.

Neçirvan Barzani, depremin büyük hasara yol açtığı Antep merkezin yanı sıra İslahiye ve Nurhak ilçelerinde çadırkentleri ziyaret etti, depremzedelerle bir araya geldi.

Barzani'nin ziyareti Türkiye basınında da geniş şekilde yer aldı.

Anadolu Ajansı (AA) ziyarette ilgili, "Irak Bölgesel Kürt Yönetimi Başkanı Neçirvan Barzani, Maraş depreminden etkilenen Gaziantep'te incelemelerde bulundu" dedi.

Haberde "Barzani, Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 büyüklüğündeki depremlerden etkilenen İslahiye'de, AFAD Koordinasyon Merkezi ile ilçede arama kurtarma çalışmalarına katılmak üzere İKBY tarafından gönderilen ekibi ziyaret etti. Barzani, ziyaretin ardından gazetecilere yaptığı açıklamada, Türk milleti, devleti ve hükümetine başsağlığı mesajı iletmek için burada bulduklarını belirtti" ifadeleri yer aldı.

Ayrıca haberde Başkan Barzani'nin, "Sizin acınız bizim acımızdır. Kötü günleriniz bizim kötü günlerimizdir. İhtiyaç duyduğumuz günlerde Türkiye hükümeti ve Türkiye milleti her zaman bize destek vermiştir. Acılarınızı paylaşmak için ve vefa duygularımızı iletmek için biz buradayız. Yaralılar için acil şifalar diliyoruz. Türkiye, güçlü hükümeti ve yönetimiyle bu acı günleri geride bırakacak" sözlerine yer verildi.

İHA: Depremzedeleri ziyaret edip geçmiş olsun dileklerini iletti

İhlas Haber Ajansı (İHA) da abonelerine geçtiği haberde Neçirvan Barzani'nin Antep ziyaretine yer verdi. Haberde, "Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (İKBY) Başkanı Neçirvan Barzani, Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından Gaziantep'e gelerek AFAD Koordinasyon merkezini ziyaret edip son gelişmeler hakkında bilgi aldı. Barzani daha sonra Gaziantep'te depremde en çok etkilenen yerlerden biri olan Nurdagi ilçesine geçti. Burada koordinasyon merkezi önünde eski bakanlardan Mehdi Eker tarafından karşılanan Barzani, ardından koordinasyon merkezine

dönüştürülen otobüs içinde yetkililerle bir süre görüştü. Barzani ardından depremzedeleri ziyaret edip geçmiş olsun dileklerini iletti"

denildi. **DHA: Neçirvan Barzani, depremde etkilenen Gaziantep'i ziyaret etti**

Türkiye'nin en büyük haber ajanslarından olan Demirören Haber Ajansı da (DHA), "Neçirvan Barzani, depremde etkilenen Gaziantep'i ziyaret etti" başlığı ile haberi geçti.

Barzani'nin Bursa Valisi Yakup Canpolat tarafından karşılandığı belirtilen haberde Başkan'ın Koordinasyon merkezini ziyaret ettiği ve buradaki yetkililerden bilgi aldığı kaydedildi.

Haberde, "Neçirvan Barzani, Türkiye'deki deprem dolayısıyla bölgelerindeki tüm etkinliklerini iptal ettiklerini ve her evde yas olduğunu söyledi. Türkiye'nin bu krizden de çıkacağına inandığını ve ellerinden gelen desteği vermeye devam edeceklerini belirtti" ifadeleri yer aldı.

AA, DHA ve İHA'nın ziyaret hakkında geçtiği haberler birçok internet sitesi tarafından kullanıldı.

VOA Türkçe: Barzani depremden etkilenen Gaziantep'te Amerika'nın Sesi (VOA Türkçe) "Barzani Depremde Etkilenen Gaziantep'te" başlığı ile bir haber geçti.

Başkan Barzani'nin önceki gün Türkiye'nin Erbil Başkonsolosluğu'ndaki taziye defterini imzaladığı hatırlatılan haberde, Neçirvan Barzani'nin AFAD ziyareti sırasında şu anda Kürdistan Bölgesi'nin her evinde Türkiye'deki depremde dolayı bir yas hali olduğunu ifade ettiği kaydedildi.

Hürriyet: Neçirvan Barzani, depremde etkilenen Gaziantep'i ziyaret etti

Türkiye'nin en büyük haber sitelerinden olan Hürriyet de haberi, "Neçirvan Barzani, depremde etkilenen Gaziantep'i ziyaret etti" başlığı ile duyurdu.

Haberde şu ifadeler yer aldı: "Türkiye'nin bu krizden de çıkacağına inandığını ve ellerinden gelen desteği vermeye devam edeceklerini belirten Barzani, şöyle konuştu: "Bugün buraya gelişimizin sebebi deprem nedeniyle zor günler yaşayan Türkiye devleti ve milleti ile acıyı paylaşmaktır. Tüm halkımız adına hayatını kaybeden ailelere

baş sağlığı diliyorum. Şunu söylemek isterim ki Türkiye her kriz anlarımızda bizim yanımızda yer alıp, destek vermiştir. En kötü zamanlarımızda yanımızda yer alıp bize destek vermişlerdir. Türkiye'nin başına gelen musibetten ötürü bölgemizdeki tüm aileler aynı acıyı paylaşmaktadır. Türkiye'deki bu acıyı paylaşmak için bölgemizdeki tüm etkinlikleri durdurduk. İmkanlarımız dahilinde yapabileceklerimizi yapmaya çalıştık. Bundan sonra da çalışmaya devam edeceğiz. Bunu da söylemek isterim ki; burada bölgemizden yardım birimleri var. Ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar. Kendi imkanlarımızla Türkiye devleti ve milletine vefamızı sunmaya çalıştık. İnşallah bu kötü günler geride kalacaktır. Şundan da eminim Türkiye Devleti ve Cumhurbaşkanının yeniden bu krizden çıkacağına inanıyorum."

Habertürk: İKBY Başkanı Barzani, depremde etkilenen Gaziantep'i ziyaret etti

Habertürk ise ziyareti şu ifadelerle duyurdu: "Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (İKBY) Başkanı Neçirvan Barzani, "Asrın felaketi" olarak nitelenen Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen Gaziantep'te incelemelerde bulundu.

Barzani, Gaziantep'te AFAD İl Müdürlüğü'nde kurulan kriz merkezine geçerek burada yetkililerden son durum ve çalışmalar hakkında bilgi aldı.

Daha sonra gazetecilere açıklama yapan Barzani, Türkiye halkının acısını paylaşmak için geldiklerini belirterek, depremde hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet, yaralıları acil şifalar diledi. Kendilerinin zor gününde Türkiye'nin hep yanlarında olduğunu ve destek verdiğini aktaran Barzani, Türkiye'de yaşanan bu acıyı kendilerinin de derinden hissettiğini ve bazı yerlerdeki etkinlik ve düğünlerin durdurulduğunu söyledi.

Barzani, deprem sonrası imkanları ölçüsünde ellerinden gelen desteği verdiklerini ve vermeye devam edeceklerini aktararak, "Bu az imkanlarımızla Türkiye milletine ve devletine kendi vefamızı sunmaya çalıştık. İnşallah bu kötü günler ve şartlar geride kalacaktır bundan eminim. Türkiye hükümeti ciddi bir şekilde bu sorunun üzerinde duruyor. Türkiye büyük bir ülke, büyük bir gayretle bu sıkıntının üstesinden geleceğine inanıyorum" dedi.

Önde gelen haber siteleri de ziyarete yer verdi Son Dakika, Varyansın, Cumhuriyet, Oda Tv, Tigris Haber, Yeni Şafak ve Independent Türkçe de; Anadolu Ajansı ya da DHA'nın abonelerine geçtikleri haberleri yayınlarken Başkan Neçirvan Barzani'nin ziyaretini okurlarına duyurdu.

Rudaw

Başkan Barzani, Çin heyetiyle bir araya geldi

Başkan Barzani, Çin heyetiyle bir araya gelen Başkan Barzani, Kürdistan Demokrat Parti (KDP) ve Çin Komünist Partisi toplumsal güçleriyle engelleri aştığını vurguladı.

Başkan Mesud Barzani, Erbil ziyaretinde bulunan Çin

Komünist Parti İşlerinden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Zhu Rui başkanlığındaki heyeti kabul etti.

Heyette, Çin'in Bağdat Büyükelçisi Cui Wei ile Erbil Başkonsolosu Liu Zhenyong da yer aldı.

Zhu Rui, Çin Komünist Partisi'nin 20. Kongresi sonrası uluslararası ve bölgesel konularla ilgili siyaseti ve Çin'in bölgedeki gelişme ve değişimlerle ilgili siyaseti hakkında bilgi verdi. KDP ile Çin Komünist Partisi arasındaki ortak noktalara vurgu yapan Rui, iki taraf arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini, yönetim, ticaret ve ekonomi alanındaki tecrübelerin paylaşılmasını istediklerini ifade etti.

Başkan Barzani de KDP ile Çin Komünist Partisi arasındaki tarihi ilişkilere vurgu yaparak, iki partinin de hakikatleri ve toplumsal güçleri sayesinde mücadele yollarındaki engelleri aştıklarını belirtti.

Kürdistan Bölgesi ile Çin ilişkilerinin gelişmesinden yana olduğunu kaydeden Başkan Barzani, KDP ile Komünist Parti'nin, ilişkilerin geliştirilmesi için uygun bir mekanizma bulunması gerektiğini dile getirdi.

Nerina Azad

Başbakan KİK Genel Sekreteri Albudaiwi ile görüştü

Başbakan Mesur Barzani ve Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK) Genel Sekreteri Casim Albudaiwi, ilişkilerin geliştirilmesine vurguda bulundu.

Dubai'deki Dünya Hükümet Zirvesi kapsamında temaslarını devam ettiren Mesur Barzani, Albudaiwi ile görüştü. Yeni görevinden dolayı Casim Albudaiwi'yi tebrik eden Başbakan, Kürdistan Bölgesi ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini belirtti.

Kürdistan Bölgesi'ni KİK'in toplantısına davet eden Albudaiwi, Körfez ülkelerinin Kürdistan Bölgesi ile ilişkileri geliştirmek istediğini dile getirdi.

Başbakan dün Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayid Al Nahyan ve BAE Res'ul Hayme Emiri Şeyh Suud bin Sakar el Kasimi ile bir araya gelmişti. Görüşmeler, Kürdistan Bölgesi ile BAE arasındaki güçlü ilişkilerin daha da geliştirilmesini önemi ele alınmıştı.

PeyamaKurd

8. gününde Maraş depremleri: Can kaybı sayısı 31 bin 643'e yükseldi

6 Şubat Pazartesi sabahı saat 04:17'de Maraş'ın Pazarcık ilçesinde 7.7; saat 13.24'te Elbistan ilçesinde 7.6 büyüklüğünde meydana gelen iki deprem, 10 ilde büyük yıkıma yol açtı. Bölgede arama-kurtarma çalışmaları devam ederken AFAD, depremlerde 31 bin 643 kişinin hayatını kaybettiğini açıkladı.

AFAD'ın verilerine göre, 6 Şubat Pazartesi saat 04:17'de 7.7 büyüklüğünde bir deprem meydana geldi. Merkez üssü Maraş'ın Pazarcık ilçesi olan deprem, yerin 7 km altında gerçekleşti. Saat 13.24'te ise merkez üssü Maraş'ın Elbistan ilçesi olan 7.6 büyüklüğünde bir deprem daha meydana geldi. Deprem başta Hatay, Malatya, Antep Diyarbakır, Adıyaman olmak üzere birçok kentten hissedildi. AFAD, saat 10.55 itibarıyla depremlerde 31 bin 643 kişinin yaşamını yitirdiğini açıkladı.

Nerina Azad

Erdogan: Em bi rêz li alîkariyên Herêma Kurdistanê dinêrin

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro Sêşema 14.2.2023 di berdewamiya xwe bo Tirkîyê de, li Enqerê bi Serokomarê Tirkîyê Recep Tayyip Erdogan re civiya.

Di civînê de, Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî, dubare sersaxiya Serok Barzanî û Herêma Kurdistanê gihand Serokomarê Tirkîyê Recep Tayyip Erdogan û gelê Tirkîyê, ji ber wê erdheja 6ê vê mehê li çend navçeyên Tirkîyê û Sûriyê ra da û di encamê de bi hezaran bûn qurbanî û ziyanên mezin jê derketin. Her wiha hevkarî û piştgiyariya Herêma Kurdistanê bo Tirkîyê dubare kir. Ji aliyê xwe ve, Serokomarê Tirkîyê Recep Tayyip Erdogan spasî û pêzanîna xwe ji bo serdana Serokê Herêma Kurdistanê bo navçeyên erdhejê û hevdiîtina ligel ziyandîtîyan nîşan da û dubare kir ku welatê wî bi rêz li alîkarî û alîkariyên mirovî yên Herêma Kurdistanê û tîmên wê dinêre ku ji destpêkê ve bi hawar û alîkariya qurbaniya hat û xwe gihandine deverên ziyan dîtine û alîkarî pêşkêşî mexdûran kirin.

Derfetên pêşvebirina pêwendiyên Tirkîyê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê, rewşa navçeyê bi giştî û çend pirsên din yên cihê giringiya herdu aliyân, mijarên din ên civînê bûn.

KDP.info

BANGA SEFERBERIYÊ

Wellahî ezabê wijdanê dikêşim
Bi qasî biderdim, ewqas dihêşim
Wek berpîrsyaran ne berpîrsyarim
Lê ez rastiya dilê xwe dibêjim
Ne serokim ne şaredar ne jî wezîr
Erdhejê li dilê min da bi derba tîr
Birîndarê vî derdê bêdermanim
Lewma ku dikim hewar û qîreqîr

Karesatek mezin bi ser me de hat
Hemû xênî bi erdê va bûne lat
Ya Settar, ya Kerîm, ya Rehîm, ya Şafî
Tu milletê meyê birîndar bigînî necat

Meraş, Dîlok, Efrîn û Semsûr
Riha û Meletî, Amed birîna kûr
Fîxana Milet ji erdê diçe 'Erşê
Cindirês digel me dike kûrekûr

Rabin em hemû bibin seferber!
Milet neçar e tev maye şevder
Qe nebe li saxan em bibin xwedî!
Bipêçin birînan em îro li her der!

Bi hezaran mirî, deh qat jî birîndar
Miletê me hemû maye histûxwar
Birîndar dimirin ji sur û seqemê
Fîxan û zarîna e, kêma diçe hewar!

Welat bi erdêva bûye wekî tost
Milet maye bêsitâr, bênan û bêpost
Nikarim vî derdê giran bînim zimên
Kanê li kuderê ne ew bira û dost?
Dilbirîne Deştâ Mûşê 11.02.2023

Nêçîrvan Barzanî li Bakurê Kurdistanê: Li Kurdistanê di her malekê de şîn heye

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi mebesta nîşandana hevxiyê, serdana parêzgeha Dîlokê ya Bakurê Kurdistanê kir û ragihand: "Ez bi navê Serok Barzanî sersaxiyê li malbatên qurbaniyên erdhejê dikim."

Îro Sêşemê 14ê Sibata 2023an, Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî bi mebesta nîşandana hevsoziyê, serdana parêzgeha Dîlokê ya Bakurê Kurdistanê kir û di konferansa rojnamevaniyê de amadebûna Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo alîkarîkirina Tirkîyê nîşan da.

Nêçîrvan Barzanî li bajarê Dîlokê serdana navenda AFADê kir, ku Parêzgarê Dîlokê û cîgirê wî jî li wê derê amade bûn û ragihand, wî ji bo nîşandana hevsozî û hevxiyê gelê Kurdistanê bo gelê Tirkîyê serdana xwe pêk aniyê û got: "Ez bi navê Serok Barzanî sersaxiyê li malbatên hemû qurbaniyên erdheja Tirkîyê û Bakurê Kurdistanê dikim û hêviya başbûna bîlez ji bo birîndaran

dixwazim."

Serokê Herêma Kurdistanê di axaftina xwe de amadebûna temam

ahengên me rawestiyane, bi mebesta nîşandana hevxiyê û hevsoziya gelê me ji bo qurbaniyên erd-

a Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo her cûre alîkariyan bo Tirkîyê nîşan da û ragihand: "Di hemû demên dijwar de ku em tê re derbas bûn, me dîtiye ku Tirkîyê alîkar û piştvanê me bûye." Herwiha got: "Îro di her maleke Kurdistanê de şîn heye û li çendîn cihan merasîm û

hejê."

Di dawiya axaftina xwe de Nêçîrvan Barzanî diyar kir, ew bawer e ku hikûmeta Tirkîyê dikare ji vê karesatê derbas bibe û got: "Tirkîyê welatekî mezin û bihêz e, çendîn nexweşî derbas kirine û dê vê karesatê jî derbas bike." **KDP.info**

Ji Herêma Kurdistanê, ji bo Rihayê alîkarî hat şandin

Li gorî daxuyaniya ku ji aliyê Nûnertiya saziya mafên mirovan a ÎHHê ya Rihayê hat ragihandin, alîkariyên ku ji

Herêma Kurdistanê ji bo mexdûrên erdhejê hatine komkirin, gihîştine herêma erdhejê. Di daxuyaniya Nûnertiya ÎHHê ya Rihayê de hat gotin ku alîkariyên ku di çarçoveya kampanya

alîkariyê ya ku Herêma Kurdistanê ji bo mexdûrên erdhejê daye destpêkirin de ji bo herêmên erdhejê hatine şandin. Nûnerê ÎHHê yê Rihayê Behçet Atîla ku nêrînên wî di daxuyaniyê de cih girtin, ji bo alîkariyên watedar spasîya şanda Herêma Kurdistanê û gel kir û got, "Di vê belaya mezin de dîtina xwişk û birayên xwe yên li kêleka xwe, hinekî be jî êşa me sivik dike. Em spasîyên xwe pêşkêşî dikin ku ji bo xwişk û biratiyê çî hewce be, kirine. Xwedê ji wan razî be."

Hikûmeta Herêma Kurdistanê û Dezgeha Alîkariya Barzanî, piştî erdhejê di nav 24 saetan de tîmên lêgerîn û rizgarkirinê û kamyonên alîkariyê şandibûn navçeyên erdhejê. Alîkariyên ku ji Dîlok, Semsûr û Diyarbekirê re hatibûn şandin, di heman rojan de ji Efrîn û Cindirêsê yên ku ji ber erdheja li Rojava mexdûr bûn jî hatibûn şandin. **PeyamaKurd**

Li Amedê koçberiya xelkê dest pê kir; Kesên di avahiyên kevin de dijîn koç dikin

Welatiyên ku li navçeya Rezan a Amedê di avahiyên kevin de dijîn ku ew avahî ji ber erdhejê zirar dîtine, ber bi herêmên ewle ve diçin.

6ê Sibata roja Duşemê saet 04.17ê danê sibê saet di 13.24an de 2 erdhejên mezin bi hêza 7.7 û 7.6 ku navendên wan navçeyên Bazarçix û Elbistan ên Mereşê bûn; 10 parêzgehên Bakurê Kurdistanê û Tirkîyê hejandin. Erdhej li parêzgehên Mereş, Kilîs, Amed, Edene, Osmaniye, Dîlok, Riha, Semsûr, Meletî û Hatayê bûye sedema wêraniyeke mezin.

Ji ber erdhejê heta niha nêzî 30 hezar kesan jiyana xwe ji dest dane û bi hezaran kes jî birîndar bûne. 147 hezar û 934 kesên ku ji karesatê rizgar bûne ji parêzgehên ku ji ber erdhejê bandor bûne, bo cihên ewle hatin veguhastin.

Li Amedê 20 avahî hilweşiyân, 316 kes mirin

Li sînorê parêzgeha Amedê di encama erdhejê de bi giştî 20 avahî bi temamî hilweşiyane ku 6 ji wan li navenda bajarê Amedê bûn.

Serokomarê Tirkîyê Recep Tayyip Erdogan ragihandiyê ku li Amedê 320 avahî xera bûne û nikarin bînan bikaranînin. Wezîrê Dadê yê Tirkîyê Bekir Bozdağ jî ragihand ku di erdheja Amedê de 316 kes

mirine.

Li Rezanê mal tîna valakirin
Li Rezanê ku yek ji navçeyên herî kevn ên Amedê ye û 400 hezar

ve koç dikin.

Kirêya xaniyan zêde bûye
Li aliyê din ji ber vê koçberiyê kirêya xaniyan jî zêde bûye. Yek ji

nifûsa wê heye, piraniya avahiyan piştî salên 1990î hatine çêkirin. Li navçeyê li aliyekê ekîbên şaredariyê xebatên tesbîtîkirina xisarê tîna kirin, li aliyekî din welatiyên ku xaniyên wan kevin in, ber bi herêmên ewle ve tîna veguhastin.

Şênîyekî Rezanê ji nûçegihanê Rûdawê Abduselam Akincî re axivî û diyar kir ku mala wan hinekî zirar dîtiye, lê tevî vê yekê jî ji ber tîrsa zarokan biryara koçkirinê dane.

Welatiyekî din ku karê veguhastinê dike jî diyar kir, malbatên ku di avahiyên kevin de dijîn, ber bi tax û semtên 75, Newroz û yenîşehirê

kesên ku karê veguhastinê dike, ji Rûdawê re got ku kirêya xaniyan ji sedî 100 zêde bûye, lê ruxmî wêya rojane 3-4 xaniyan bar dikin.

Dayika bi navê Azîze ku li Rezanê dijî, dibêje ku ew 4 kesin û wan malên xwe terikandine û di stargehan de dimînin. Daye Azîze herwiha diyar kir ku kurê wê yê ji ber erdhejê psîkolojiya wî xera bûye, 4 roj in ji malê derketiye.

Serdozgeriya Komarê ya Amedê derbarê avahiyên ku di erdhejê de li Amedê herifîne, lêpîrsîn daye destpêkirin. Di wê çarçoveyê de heta niha 31 kes hatine desteserkirin. **Rûdaw**

Serok Barzanî, Balyozê Japonyayê yê Bexdayê qebûl kir

Ofîsa Serok Barzanî ragihand ku îro Serok Mesûd Barzanî û Balyozê Japonê yê nû

di derbarê hevdîtîna de hatin ragihandin, hat diyarkirin ku Serok Barzanî, Balyozê Japonê

Hat eşkerekirin ku di hevdîtîna de li ser pêwendiyên Hewlêr û Bexdayê û rewşa navçeyê û metirsiya terorê guftûgo hatiye kirin û hat zanîn ku Futoshi Matsumoto têkoşîna azadiyê ya gelê Kurdistanê nixand û diyar kir ku ew dixwazin welatê wan, Herêma Kurdistanê û Iraq aram û bextewar bin. Di agahiyên hatin ragihandin de hat diyarkirin ku Serok Barzanî li ser veberhênan û projeyên Japonyayê yên li Herêma Kurdistanê û Iraqê, agahî dan û Matsumoto tekezî li ser wê yekê kir ku welatê wî ligel bipêşxistina pêwendiyên ligel Herêma Kurdistan û Iraqê ye.

Hat ragihandin ku Serok Barzanî spasiya alîkariyên Japonyayê yên ji bo Herêma Kurdistanê û Iraqê kir û hêviya serkeftinê ji bo Futoshi Matsumoto ya di posta wî ya nû de xwest.

PeyamaKurd

yê Bexdayê û şanda ligel wî qebûl kir. Di agahiyên hatin parvekirin de hat diyarkirin ku di hevdîtîna de qala pêwendiyên dualî û siyaseta giştî û herêmî hatiye kirin. Li gorî agahiyên ku

yê Bexdayê Futoshi Matsumoto ku nû dest bi erkê kir û şanda ligel wî pêşwazî kiriye. Hat zanîn ku di hevdîtîna de li ser rewşa navçeyê û metirsiya terorê dan û stendin hatine kirin.

Serokê Giştî yê PAKê Mustafa Ozçelik li Amedê Seredana Navenda Alîkariyê ya Weqfa Xêrxwaziya Barzanî Kir

Serokê Giştî yê PAKê Mustafa Ozçelik roja 12.02.2023yê li Amedê i gel

Weqfa Xêrxwaziya Barzanî her roj li Amedê xwarina germ li 2000 kesan belav dike.

Berdevkê PAKê Hanîfî Tûran û endamê Meclîsa Partiyê ya PAKê Şerîf Karakürt, seredana Navenda Alîkariyê ya Weqfa Xêrxwaziya Barzanî kirin.

Berpîrsê Navenda Alîkariyê ya Weqfa Xêrxwaziya Barzanî ya li Amedê Kak Bêwar û xebatkarên Weqfê pêşewazîya heyeta PAKê kirin.

Serokê Giştî yê PAKê Mustafa Ozçelik ji bo vê xebata alîkariya ji bo mexdûrên erdhejê spasîya Weqfa Xêrxwaziya Barzanî kir.

Mustafa Ozçelik got "Ev alîkariyên Weqfa Xêrxwaziya Barzanî karekî însanî ye, karekî neteweyî û welatperwerane ye. Wek hemû xebatên ji bo alîkariyê

têne kirin ev xebata we jî pîroz e, cîhê rêzê ye. Wek PAK em jî li Amedê, li Semsûrê, li Ruhayê, li Çelîkhan û Sincîkê alîkariyê digihînin mexdûrên erdhejê. Em dixwazin van alîkariyan bigihînin mexdûrên li Entab, Mereş, Îslahîye û Hatayê jî. Endam, alîgir û dostên PAKê û gelê me, çi bi neqdî û çi wek eşya alîkariyan digihînin Navenda PAKê. Em jî wek PAK mexdûrên ku pêwîstiyên wan hebin tesbît dikin û paşê jî endam û alîgirên PAKê bi destên xwe van alîkariyan digihînin mexdûran. Heger di nav xebata xwe da, êwîstîya Weqfa Xêrxwaziya Barzanî bi mirovan hebe, em wek PAK amade ne, bi endam û alîgirên xwe li gel we bin".

Berpîrsê Weqfa Xêrxwaziya Barzanî Kak Bêwar jî spasîya heyeta PAKê kir û got "Carina pêwîstiya me bi mirovan ve dibe. Ji îro pê ve gava pêwîstî çêbû emê li we bigerin, dê gelekî baş be". **rupelanu.com**

Serdozgerê nû yê Kurdistanê sond xwar û dest bi kar kir

Hat ragihandin ku îro 13ê Sibata Serdozgerê nû yê Herêma Kurdistanê Kawe Fethî Mehsûm li ber Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî sond xwar û dest bi kar kir.

Li gorî ragihandina Serokatiya Herêma Kurdistanê, Kawe Fethî Mehsûm ê ku weke Serdozgerê nû yê Herêma Kurdistanê hatiye diyarkirin îro Duşemê bi amadebûna Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî sonda yasayî xwar.

Serokê Encûmena Dadwerî û Wezîrê Dadê yê Herêma Kurdistanê jî di merasîma sondxwarinê de amadehî kirin. Nêçîrvan Barzanî pîrozbahî li Serdozgerê nû yê Herêma Kurdistanê Kawe Fethî Mehsûm kir û hêviya serkeftinê jê re xwest.

PeyamaKurd

Ji NY bilançoya giran a erdhejê ya li Sûriye û Rojavayê Kurdistanê

Ofîsa Karûbarên Mirovî ya girêdayî Neteweyên Yekbûyî (NY), OCHAYê bilançoya giran a erdhejê ku ji wan re hatiye

raporkirin, belav kir. Li gorî rapora OCHAYê di serî de li bajarên Efrîn, Idlib, Heleb û deverên din ên Rojavayê Kurdistanê, di erdhejê de zêdetirî 4 hezar û 300 kesan can daye û zêdetirî 7 hezar û 600 birîndar jî hatine raporkirin. Li aliyê din li gorî çavkaniyên ji nav Sûriyê hejmara mirinan 6 hezar kesan derbas kiriye.

OCHAYê daye zanîn ku beriya erdhejê pêwîstiya 4,1 milyon kesan bi alîkariyan hebû, lê niha pêwîstiya alîkariyê gihîştîye asta herî bilind ku niha dezgehên NY li seranserê Sûriyê operasyonên alîkariyê zêde dikin. Li aliyê din Berpîrsê Giştî yê Rêxistina Tenduristiya Cîhanê (WHO) Tedros Adhanom Ghebreyesus jî ragihand ku ji bo mexdûrên erdhejê yê Sûriye û Tirkiyeyê wan helmeteke lezgin bo berhevkirina 43 milyon dolaran daye destpêkirin.

PeyamaKurd

Li Helebê bi sedan malbat li nav park û cadeyan dimînin

Piştî 6 rojan ji erdheja li Bakurê Kurdistanê û Tirkiyê û Rojavayê Kurdistanê û Sûriyê, heta niha bi sedan malbat li Helebê li nav park û cadeyan dimînin. Dîmenên xelkê di bin konan de û di nav otomobîlan de ji bajarê Helebê gihîştine Rûdawê. Hinek nişteciyên Helebê xwe li navendên vehewandinê girtine, lê ew navend têra hejmareke mezin ji xelkê nakin.

Dîmenên sêgoşeya di navber taxa Eşrefiyê, Siryana Nû û parka Eşrefiyê de yê bajarê Helebê ku duyemîn bajarê herî mezin ên Sûriyê ye, ji bo Tora Medyayî ya Rûdawê hatine şandin. Bi sedan xelkê bajêr heta niha ji tîrsa erdhejê yan jî bi sedema têkçûna avahiyên wan li jêr kon û di nav otomobîlên xwe de dirazên.

Hinek nişteciyên Helebê xwe li navendên vehewandinê girtine. Hin rêxistinên xêrxwazî alîkariyên mirovî bo wan pêşkêş dikin.

Li navenda bajarê Heskê, li çargoşeya Ewlehiyê ya hikûmeta Sûriyê

kampanyaya berhevkirina alîkariyan ji bo ziyandîtiyên erdhejê li Helebê û parêzgehên din dest pê kiriye.

Rêveberê Rêxistina SOTê Hesên Şemhûd got: "Li ser fermana birêz Parêzgar berdewam in tevî rewş û nîrên zehmet, em li parêzgehê berdewam in û deriyên ofîsên me vekirî ne li pêş wergirtina alîkariyan. Ji bilî pereyên next gelek kelûpel jî hene û keresteyên hawarçûnê hene ku dê bîrêkistin ji aliyê rêxistin û komeleyên ciwan ên bi molet ve da ku bi şeweyekî dirust bîrêkistin."

Rêxistinên xwecihî, sazîyên olî û kesayetiyên Heskê kereste û pereyan li vê navdê behev dikin û ji navçeyên ziyandîti re dişînin.

Rêveberê Dermangefa karûbarên Civakî Ibrahîm Xelef jî got: "Di vê rewşa niha ya ku parêzgehên wêran tê de dijîn li welatê me yê xweşewîst, komeleyên xêrxwazî û rêxistinên xwemalî û desteyên olî yê kenîseyî li gel xelkê xêrxwaz beşarî dirêjkirina destê

alîkariyê ji bo xwîşk û birayên me yê ziyandîti bûne. Gelek pereyên next ji aliyê van komele û desteyan vebatîne pêşkêşkirin. Herweha gelek kereste û kelûpel jî hatine pêşkêşkirin."

Li bajarê Helebê bi hezaran

nişteci derbider mane. Gelek avahî ji aliyê tîmên şaredariya bajêr ve îşaretaxistinê li ser wan hatiye danîn. Dibistan û navendên ku ji nişteciyan re hatine veqetandin têra hejmara mezin nakin.

Rûdaw

Nêçîrvan Barzanî bi şanda bilind a Çînê re civiya

Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî îro 13ê Sibatê, pêşwazî li şandeke Komara Millî ya Çînê ya bi serokatiya Alîkarê Wezîr li Fermangeha Peywendiyên Derve ya Komîteya Navendî ya Partiya Komunîst a Çînê Jui Rui û şanda ligel wî kir.

Balyozê Çînê li Bexdayê û berpîrsên Konsulxaneyê Giştî ya Çînê li Hewlêrê di civînê de amade kirin û peywendiyên Çînê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê, rewşa Iraqê û astengiyên li pêşiya wê, peywendiyên Hewlêr û Bexdayê û diyaloga çareserkirina pîrsgirêkên di navbera wan de hatin gotûbêjkirin.

Di civînê de her du aliyên bal kişandin ser wê yekê ku bi girîngî ve li peywendiyên Çînê ligel Iraq û Herêma Kurdistanê dinêrin û daxwaza berfirehkirina hevkarîyên di navbera her du welatan de, bi taybetî di warên bazirganî û çandî de nîşan dan. Her di vê çarçoveyê de behsa çalakîyên kompaniyên Çînî li Iraqê kirin.

Li ser pîrsgirêkên di navbera Hewlêr û Bexdayê de, Nêçîrvan Barzanî bal kişand ser wê yekê ku pêkanîna sîstema federalî li Iraqê û çareserkirina pîrsgirêkan li ser bîngeha destûrê dibe sedema aramî û geşepêdana zêdetir di warê aborî da. Herwiha tekezî li ser xwesteka Herêma Kurdistanê kir ku Herêma Kurdistanê jî ji projeyên ku ji aliyê Çînê ve li Iraqê pêk tînin, sûdmend be.

Herwiha peywendiyên Iraq û Herêma Kurdistanê digel welatên cîran û navçeyê, şerê dijî terorê û pêşhatên dawî yê navçeyê bi giştî çend mijarên din yê civînê bûn.

peyamakurd.com

Hikûmeta Herêma Kurdistanê ji bo mexdûrên erdhejê 'kampanyayeke berfireh' ragihand

Hikûmeta Herêma Kurdistanê biryar da ku ji bo mexdûrên erdheja Bakur û Rojavayê Kurdistanê, Tirkîye û Sûriyê kampanya alîkarîyê bide dest-pêkirin. Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro Çarşemê bi serpereştiya Encûmena Wezîran civînek li dar xist.

Serokwezîr Mesrûr Barzanî hevxiyê xwe ji malbatên qurbanîyên erdheja Bakur û Rojavayê Kurdistanê, Tirkîye û Sûriyê re anî ziman û ragihand ku Herêma Kurdistanê amade ye hemû alîkarîyên pêwîst pêşkêşî mexdûrên vê karesatê

bike. Di 6ê Sibatê de li navçeyên Pazarcix û Elbistana Mereşê 2 erdhejên bi hêza 7,7 û 7,6an çêbûn. Erdhejê li Mereş, Dîlok, Riha, Amed, Meletî, Hatay, Kilîs, Semsûr, Osmaniye û Edeneyê wêranîyên mezin li dû xwe hîştin, li parêzgehên din ên Bakurê Kurdistanê û Tirkîyê jî bi tundî hat hîskirin. Zêdetirî 300 erdhejên biçûk jî çêbûn û hîn jî berdewam dikin. Encûmena Wezîran ragihand, Hikûmeta Herêma Kurdistanê yekem karwanê alîkarîyan gihandiye Bakurê Kurdistanê û Tirkîyê û de di şandina alîkarîyan de jî berdewam be û got, "Di vê navberê de tedbîrên pêwîst ji bo şandina karwanên alîkarîyê bo navçeyên ku erdhejê zirar gihandine li Sûriyê."

Qaymeqam û serpereşyarên Îdareyên Serbixwe yê Herêma Kurdistanê hatine erdarkirin ku "Kampanyayeke mezin ji bo gihandina alîkarîyan û komkirina alîkarîyan ji bo mexdûrên karesatê" bidin

Xwişk û birayên me, neseकिन! Em bang li hemû kesên ku li hember gelê Kurd ne xemsar in, tevî bibin!

"Weqfên me û hin rêxistin bi tevahî xapînok in! Dewlet pereyan dişîne van rêxistinan, serokên me jî îstifade dikin. Piştgirîya me Kurdan tune! Em sêwî ne!" Ev gotin min vê dawiyê ji şufêrekî taksîyê bihîst. Ew nizanibû, ku ez kurdim. Van gotinan ez gelek êşandim. Ji aliyê Weqfa K.Î.Mirzoyêv ve ewqas xebat û pere hatiye razandin... Min ji vî mirovî bi hûrgulî li ser tiştên ku hatine gotin, serwest bikim. Min diyar, kir ku dewlet alîkarîyê nade sazîyên xêrxwazîyê, Weqf li ser hesabê xwe, li ser hesabê damezrîneran, li ser hesabê wan welatparêzên, ku dixwazin alîkarîya gelê xwe bikin, heye. Divê, dilovanî û comerdîya her tim bi rêzdarî, bêdeng be. Qet reklama xwe nekin. Temer, ez fêhm dikim ku, îcar hûn rastîyê bizanibin.

Ez ne behsa alîkarîya ji bo malbatên feqîr dikim, ne behsa Festîvala Strana Kurdî ya li Almatayê dikim, ne behsa pirtûk û kovarên ku li ser xercîya Weqfê hatine çapkirin – ev hemû jî li ser mesrefa

Weqfê tînin kirin. Bawer bikin.

Trajedyek qewimî. Piştî erdhejê ke pir bi hêz bi hezaran kurdên me mirin. Bi hezaran malbat bê debara xwe man, bê malê xwe man...

Weqf ji vê xemgîniyê dûr neket. Alîkarîya madî ji gelê mera hat kirin. Kurdên ji Qazaxistanê bersiv dan: ger mimkun be, wan pere birin ser hesabê, cil û berg û her tiştê pêwîst ji bo malbatên bêbext re anîn.

Min ji şufêre re kurte raportek vîdyoyî şand. Ji gotinên wî pir xweş bû.

Ya herî girîng, wî fêhm kir ku em yek gel in. Xemgîniyê û tengahî heman rû ye, hêsiyê û derd -heman e. Em bi hev re ne! Em yek in! Bila sax bin hemû kurdên me, yê ku bûn yek malbat, yek kom.

Xwişk û birayên me, neseकिन! Em bang li hemû kesên ku li hember gelê Kurd ne xemsar in, tevî bibin!

Nerina Azad

Hejmara qurbanîyên erdhejê li her du dewletan 34 hezar kes derbas kir

Hejmara qurbanîyên erdheja ku kesên din ên sax jî kêmkirin. Ji li Bakur û Rojavayê Kurdistanê, aliyê xwe ve jî, Berevaniya Sivîl li

Tirkîye û Sûriyê rû daye 34 hezar kes derbas kir, piştî ku termên din ji bin kaviyên avahiyên wêrankirî hatin derxistin.

Di roja heftemîn a erdheja ku roja Duşema borî rû da, li Tirkîye û Bakurê Kurdistanê hejmara qurbanîyan gihîşt 29 hezar û 605 kesan, li Rojavayê Kurdistanê û Sûriyê jî hejmara qurbanîyan gihîşt nêzîkî 4 hezar û 500 kesî.

Îro Duşemê jî, tîmên lêgerîn û rizgarkirinê karînin gelek kesên ku li çend bajarên Bakur û Tirkîyê ji bin kaviyan derxin, lê hêviya dîtina

bakurê Sûriyê bidawîbûna operasyonên lêgerîn û rizgarkirinê ragihand.

Tevî ku hefteyek di ser erdheja Mereşê re derbas bûye, lê piştlerze hin jî didomin. Rewangeha Erdhejê ya Tirkîyê ragihand, duh Yekşemê li heman parêzgehê du erdhejên din ên bi pileya 4,1 û 4,6 pile pêk hatine.

Li Sûriyê jî, rexneyên li ser xemsariya alîkarîyên navdewletî ji bo ziyapêketiyên erdhejê li bakurê rojavayê Sûriyê, tevî ku 7 roj di ser erdhejê re derbas bûne,

berdewam in.

Di vê derbarê de jî, Alîkarê Sekreterê Giştî yê Netewên Yekgirtî ji bo Karûbarên Mirovî Martin Griffiths li wê yekê mikur hat ku kesên ku li bakurê rojavayê Sûriyê dijîn, ji mafê wan e hest bikin ku civaka navdewletî dest ji wan berdaye.

Li ber ronahiya daxuyanî û sozan jî, biryar e îro Duşemê Encûmena Asayîşa Navdewletî ji bo bersivdana erdheja ku li Tirkîye û Sûriyê rû daye, bicive û şewirên girtî bike.

Nûnera Amerîka li Netewên Yekgirtî Linda Thomas Greenfield di daxuyaniyekê de got, Amerîka bang li Encûmena Asayîşa Navdewletî dike ku "demildest deng bide" ji bo şandina alîkarîyên navdewletî di deriyên sînorî yê zêdetir re bo bakurê rojavayê Sûriyê, ku di bin kontrola opozîsyonê de ye.

Roja 6ê Sibata 2023an li navçeya Pazarcix a Mereşê 2 erdhejên bi hêza 7,7 û 7,6 rû dabûn. Di pişt re jî bi sedan piştlerze çêbûn. Erdhejê bandoreke wêranker li Bakurê Kurdistanê, Tirkîye kir û ziyarên mezin ên canî û madî li pişt xwe anîn.

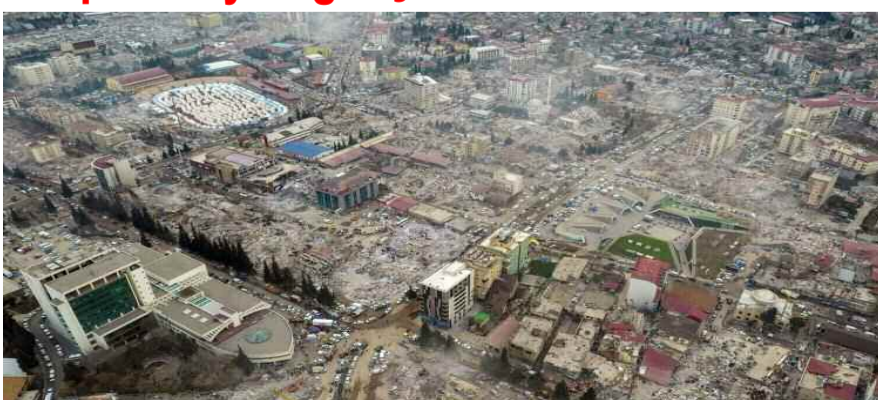
Nerina Azad

Erdheja Mereş: Hejmara qurbanîyan gihîşt 31 hezar û 643 kesan

Di erdheja Bakurê Kurdistanê û Tirkîyê de hejmara kesên canê xwe ji dest dane, gihîşt 31 hezar û 643 kesan. Rêveberîya Karesat û Alîkarîya Awarte (AFAD) îro 13ê Sibata 2023an ragihand, di erdheja ku navenda navenda wê Mereş bû, li Bakurê Kurdistanê û Tirkîyê 31 hezar û 643 kesan canê xwe ji dest dane.

Derbarê hejmara birîndaran de ti daxuyanî nehate dayîn, lê li gorî daxuyaniyên pêştir nêzîkê 100 hezar kes birîndar bûne.

Roja 6ê Sibata 2023an li navçeya Pazarcix a Mereşê 2 erd-

hejên bi hêza 7,7 û 7,6 rû dabûn. Di pişt re jî bi sedan piştlerze çêbûn. Erdhejê bandoreke wêranker li

Bakurê Kurdistanê, Tirkîye kir û ziyarên mezin ên canî û madî li pişt xwe anîn.

Nerina Azad

Peymana ku welatê kurdan kir du beş, di 17ê gulana 1639'ê de li Deştê Zohabê ya nêzî Qesra Şêrîn a ser bi Îranê ve hat mohrkirin.1

Kurd giringiyeka mezin didin vê peymanê; ew wek destpêka êş û jana kurdan a îroyîn tê nixandîn.

Destpêka vê êşê esas berî wê bi 500 salan, bi hatin û vegirtina oxuzan a Îranê, Kurdistanê, Azerbaycanê, Ermenîstanê, Gurcistanê û Erebanê, pişt re bi pêla duyê[2] ya du sed û pêncî salan bi hatina moxolan û sed û pêncî salan pişt re bi ya siyê[3] cardin bi hatina moxolan bû. Fermanrewatiyên seranserê welatê kurdan; Şeddadî, Rewadî, Merwanî, Eyyubî û yên din ên hûr û gir di bin dagirkerî û

Lê di 1514-15'ê de hemû Kurdistan xelas nebû. Ji rojhilatê Erzincanê, bakurê mîrekiya Bedlîsê; hewzeya Gola Wanê û berjortir heta Qefqasyayê, beşeka mezin a mîrekiya Hekkariyê, beşeka mîrekiya Soran, mîrekiya Erdelan ku heta rojhilatê Mûsilê dihat, Şarezor digirt nav xwe û Mîrekiya Loristan ser bi Safewiyan ve man.

Yavuz bi orduya osmanî û kurdan di 1516-18'ê de dewleta memlukiyan hilweşand rex bi rexê rojavayê Firatê, pişt re heta Deryaya Sor; Erebanê û bajarên pîroz ên Îslamê jî xistin destê xwe, bû xelîfeyê îslamê.

Yavuz di 1520'ê de, Şah Îsmail di 1524'ê de mir. Qanûnî û Şah Tahmasp hatin

dost, Mukriyan û Erdelanê jî praniya erdên kurdan hatin ser Kurdstana mezin. Loristan bi giranî di bin serweriya safewî de ma, li wan deran jî mîrên kurdan bûn xwedan mafên xwe yên irsî. Gelek caran meylên mirekiya Loristanê jî ber bi tevêbûna dewleta osmanî dihat diyarkirin.

Lê di dawiya sedsala 16ê û destpêka sedsala 17ê de (1598-1612) ku Şah Abbasê I. bû şahê Îranê, mixalefeta xwe da alî, xwe xurt kir û destpêkir hicûmê ser erdên bin destê osmaniyan ên li Azerbaycanê, Kafkasyayê kir; Qerebax, Gence, Naxîcewan, Tebrîz û pişt re Rewan (Erîvan) ji osmaniyan stend.

Di dema ku Îran gihastibû

Ahmedê I. re li hev kir. Sultan Mîrekiya Sirbistanê dayê, ew çû Belgradê. Lê gava Quyucu Murad vegeriya Îstanbulê ev lihevhatin qebûl nekir, ferman da ku ew li Belgradê bê zîndankirin bê şandin Îstanbulê. Welê bû. Mîr Alî Canpolat li Îstanbulê hat bidardekirin.

Di seferêka din de ji ber ku beglerbegiyê Wanê Tekelî Mehmet Paşa sala 1617'ê li ser şerekî li hember Safewiyan li gel mîrên kurdan ket nav pevçûnê ew û Yehya Begê kurê mîrê Hekariyan Zekeriya Xanî rabûn hev bi kêran, hevdu birîndar kirin, herdu jî ji ber birînen xwe mirin.

Sadrazam û serdarê osmanî Xusrew Paşa di dema sefera xwe de ya ber

Murad bi xwe zû vegeriya Îstanbulê, lê pîrsa lihevhatin û bestina peymanê bi safewiyan re hişt ji wezîrê azam Kemankêş (Kevankêş) Mustafa Paşa (bi eslê xwe devşîrmeyekî arnawudî bû) re.

Di vê seferê de Sultan Murad du sedrezam wenda kiribûn, ev ê sisiya bû. Behram Paşa hê di hatinê de li Urfayê miribû, Teyyar Mehmet Paşa jî di dema muhasereya Bexdayê de hatibû kuştin.

Di hemû van seferên ser Îranê de orduya osmanî bi piranî li Diyarbekirê, carina jî li Erzurumê diciviya. Ji her eyaletê mîrêmîran, beg û paşa li gel eskerên xwe tevî seferê dibûn. Sefer carina li bakur, li alî Azerbaycanê,

PEYMANA QESRA ŞÊRÎN

sulteyên wan de man, gav bi gav wenda bûn, çûn.

Piştî 400 salan ku ev hersê pêlên xezabê ji deverê vekîşiyên, Qereqoyunî û Aqqoyunî li ser mîrasên wan hilhatin û berfireh bûn. Di hundurê sedsaleka din de Aqqoyunuyan zora Qereqoyunuyan bir, pişt re ew jî ji hev ketin.

Di destpêka sedsala 16'ê de (1501) Şah Îsmailê Safewî paytexta Aqqoyunuyan Tebrîz zeftkir û şahîtiya xwe îlan kir. Di 13-14 salan de Şah Îsmail ji Maveraunehrê heta bi Erzincanê, rojhilatê Sêwasê, Kurdistan, Ermenistan û Azerbaycan xist destê xwe. Hidûdê li gel Memlukiyan bû Firat, daket heta Xelîca Besrayê. Kurdistan ji Loristanê heta Dersimê, rojhilatê Sêwasê û rojavayê Erzincanê ket bin destê Safewiyan. Meletiyê û rojavayê Firatê; bakurê Helebê tabîê Memlukiyan bû. Meraş û Kilîs di bin serweriya Mîrekiya Dulqadiriyan de bûn.

Şah Îsmail mîrên kurdan kuştibûn, zindan kiribûn yan dabûn alî, beg û fermanrewatiyên ji mezhebê şîe danîbûn ser kele û bajarên kurdan, zor dida ku kurd bibin şîe.

Wê wextê Osmanî ji Erzincanê, Sêwasê û Antalyayê rojavayê, dewleteka Ewropayê/ Balkanan bûn. Li ser daxwaza mîrên Kurdan ku Îdrîsê Bedlîsî nuneratiya wan dikir, di bin serweriya Yavuz Sultan Selîm de seferêka Osmanî hat ser Îranê, li Çaldiranê şer di navbera Safewiyan û tifaqa Osmanî û kurdan de derket. Safewî têkçûn.

Bi derfeta ji vê serkeftinê û bi alîkariya orduya Osmanî kurdan serî hilda, Safewî ji welatên xwe derxistin. Kurdan di nav Osmaniyan de îdareyên xwe yên muxtar û niv muxtar avakirin.

ser desthilatê. Tahmasp 10 salî bû, şerê desthilatê di nav axa û fermanrewatiyên Safewî de destpêkir. Özbekan ji rojhilatê ve hicûmî Îranê kir. Di vê rewşê de, di 1533yê de, di 'Sefera Îraqeyn' (Îraqa Ecem û Îraqa Ereba) de, Qanûnî berê Sedrezem İbrahim Paşa şand ser Azerbaycanê, pişt re ew jî derket seferê. Di 1534'ê de Tebrîz hat girtin. Şer ber bi Xelîcê ve hat dirêjkirin, Bexdad, Besra, Necef û Kerbela ketin bin destê Osmaniyan.

Sefera Qanûnî ya di 1548-49'ê de, ber bi Şêrwan û Qefqasyayê ve bû, ji Tebrîzê wêdetir tu der nehatin zeftkirin, lê di vê navberê de hewzeya Gola Wanê, Erzirom, temamiya Hekkariyê bû tabîê Osmaniyan. Li wan deran jî mîrekiyên kurdan li ser esasê mîrasên xwe, bûn xwedan serwerî.

Çend carên din seferên ber bi Naxîcewanê û Rewanê de bûn, lê destkeftin nebû. Di 1555'ê de bi Peymana Amasyayê lihevkirina hidûdan di navbera osmanî û îraniyan de pêkhat. Osmaniyan serweriya xwe li ser xeta serheda rojhilat, ew deverên ku ji Rewanê heta Besrayê girtibûn bi îraniyan da qebûl kirin.

Pişt re di dewra Sultan Muradê III. de di salên 1580-90'ê de osmaniyan Rewan û Naxîcewan jî xistin destê xwe û bi peyman 1591'ê serweriya li ser wan deran tekez kir. Bi van seferan osmanî di tarîxa xwe de li alî rojhilat li Qefqasyayê, Azerbaycanê û Kurdistanê gihastin hidûdên xwe yên herî berfireh. Temamê Kurdistanê heta Rewanê, Tebrîzê û Urmiyeyê jî bi hevkarîya mîrên kurdan li ser esasê statuya mafên wan ên irsî bû tabîê dewleta osmaniyan. Li devera Bra-

dewreka bin desthilata Şahêkî xurt, dewleta osmanî li Ewropayê li alî Avusturyayê, Macaristanê û Sirbistanê hatibû dawiya hidûdên xwe, li Ewropayê şerên giran dikir. Pirraniya ordiyên xwe yên Anadoluyê û Kurdistanê jî kêşabû ser wan şeran. Di şeran de têkçûn jî dibûn, eskeran firar dikir, vedigeriyan Anadoluyê, piraniya wan li vir dest bi eşqiyatiyê û talangêriyê dikir.

Di dawiya qirnê 16'ê û destpêka yê 17'ê de padîşahên osmanî yan gelek zarok bûn wek Mehemedê III., Ahmedê I. û Muradê IV., yan jî wek Mistafayê I. dîn bûn. Îdareya navendî ya li Îstanbulê katibû nav destên wezîran, paşayan, serdaran û dayikên sultan, entrikayên serayan, rişwet, hîle û reqabeta/minafeseya siyasî gelek dijwar bûbû. Li Anadoluyê serhildanên bi navên celaliyan, li Kurdistanê şer û pevçûn û nelihevîyên navbera paşayên osmanî û mîrên kurdan û ya navbera paşayên osmanî yên dewşirme bi xwe krîzeka mezin dabû destpêkirin.

Beglerbegiyê Wanê Ahmet Paşa di 1601'ê de Mîr Şeref Xanê Mîrê Bedlîsê kuşt, mal û milkên wî talan kir. Caxala Sînan Paşa, li Wanê di dema seferêka ser osmaniyan de di 1605ê de Mîrê Kilîsê û mîrêmîranê Helebê Mîr Husên Canpolat kuşt. Li ser vê biraziyê Husên Canpolat û wekilê wî Mîr Ali Canpolat li Helebê bi orduyeka qasî 30 hezar kesan serî hilda. Gelek caran zora osmaniyan bir. Dawiya dawî Quyucu Mîrad Paşa bi orduyeka 70 hezar eskeran û gelek top û tivîngan hat ser Alî Canpolat, orduya wî şikand, welatê wî tevî Kilîs û Halebê hilweşand, talan kir û da merivên xwe.

Alî Canpolat vekîşiya, ji wir çû Îstanbulê, bi Sultan

bi rizgarkirina Bexdayê ve ya ji bin destên Safewiyan, li devera Şarezorê li ser fesadî û pîjkirina waliyê Diyarbekirê Halicizade, mîrê Hezoyê Mîr Mihemed Xan bi hîle û bêbextî kuşt. Goya mîrên kurdan eskerên xwe hildabûn pê re derketibûn sefera ser Bexdayê.

Kuşîna mîrê Hezoyê Mehemed Xan bû sedemê aciziyeka mezin li nav mîrên kurdan ên di seferê de. Welê bû ku Xusrew Paşa mecbûr ma poşmaniya xwe nîşan bide û beglerbegiyê ku fesadî û pîjkirin kiribû jî bikuje. Gelek buyerên din ên bi vî awayî di wê demê de li Kurdistanê rûdan.

Di vê navberê de gelek caran osmaniyan li Azerbaycanê û Qefqasyayê sefer birin ser ciyên ji bal Şah Abbas ve ji wan stendî, lê fêde nebû.

Di 1612'ê de peymanek di navbera osmaniyan û îraniyan de çêbû ku xwe li ser esasê peyman Amasyayê (1555) girt. Maddeyek ew bû ku; Seyid Xanê (Mîrê Amediyê) û Helo Xanê (mîrê Erdelan) ku erdên Huweyze ya nêzî Bexdadê û yên Şarezorê îstîla kiribûn, ji bal safewiyan neyên destekkirin.

Di 1623'yan de Şah Abbas, Baxdad û derûdora wê jî ji destê osmaniyan derxistibû. Li ser vê, osmaniyan du caran sefer bir ser Bexdayê (1625-26 bi serdariya Hafiz Ahmed Paşa, 1629-30 bi serdarîya Xusrew Paşa) lê biserneket. Cara sisiyê, di 1638'ê de, di bin fermadariya Sultan Muradê IV'ê de sefer çû ser Bexdadê, ew hat vegeandîn.

Wê demê Şah Abbas miribû (1629), neviyê wî Şah Safî (Sam Mîrza) hatibû ser hukum.

Peymana Qesra Şêrîn piştî vê serkeftina osmaniyan hat. Sultan

Rewanê û Şêrwanê, carina jî li başûr, li alî Şarezorê, Bexdayê û Besrayê bû. Di hemuyan de mîrên kurdan ên tabîê Osmaniyan jî tevê dibûn. Li alî safewiyan jî mîrên derûdora Rewanê, Naxîcewanê, dora Urmiyê, Salmasê û Somayê tevî eskerên xwe li rex Şah cih digirt. Carina wan sef jî diguhert. Bi pirranî meyla wan li alî osmaniyan bû. Li başûr Erdelan di navbera herdu dewletan de parve bûbû. Mîrên wan geh li vî, geh li wî aliyî bûn. Loristanê hema hema bi tamamî li alî Îranê sef girt. Hukmê Safewiyan bi tamamî li ser wan derbas dibû.

Peymana Qesra Şêrîn

Peymana Qesra Şêrîn piştî ew qas pêlên çûn û hatina şerên herdu dewletan û cara dawî bi zeftkirina Bexdayê ji bal osmaniyan ve hat mohrkirin. Sultan Murad bi xwe piştî serkeftinê zû vegeriya Îstanbulê, wezîrê ezemê xwe hişt ji bo guftûgoyan û lihevkinê.

Li alî Îranê wekilê Şah Safî Sarû Xan bû. Orduya Osmanî li Zohabê danîbû. Sarû Xan tevî maiyeta xwe hatibû qerargeha orduya osmanî. Li alî osmaniyan, Sadrezam û serdarê ordiyê Kara Mustafa Paşa hebû. Peyman li xîveta Sedrezem hat îmzakirin. Li dora sedrezem mîrêmîranên Kurdistanê û yên osmanî, rîsipî û mezinên yenîçeriyên hebûn. Li gel Sarû Xan ê wekilê Şah jî elçiyê destpêkê Mîraxurê Şah Mehemedqulî amade bû. Peyman di saet 4'ê piştî nîvro de ji bal Sedrezem Kara Mustafa Paşa û Sarû Xan ve hat mohrkirin.

Wekilê Şah, doza vegeandina Kela Qersê kir, lê sedrezem qebûl nekir. Piştî minaqeşeyên dijwar biryar wiha hat dan:

(Dûmahî hejmarê tê)

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Aa

av

Ev çiyê? Ev **ave**.
Bu nêdir? Bu sudur.
Что это? Это вода.
What is it? It is water.

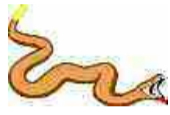
diran

Ev çiyê? Ev **dirane**.
Bu nêdir? Bu dişdir.
Что это? Это зуб.
What is it? It is a tooth.

agir

Ev çiyê? Ev **agire**.
Bu nêdir? Bu oddur.
Что это? Это огонь..
What is it? It is fire.

mar

Ev çiyê? Ev **mare**.
Bu nêdir? Bu ilandır.
Что это? Это змея..
What is it? It is a snake.

Bb

bizin

Ev çiyê? Ev **bizine**.
Bu nêdir? Bu keçidir.
Что это? Это коза.
What is it? It is goat.

balon

Ev çiyê? Ev **balone**.
Bu nêdir? Bu şardır.
Что это? Это шар.
What is it? It is a balon.

bacan

Ev çiyê? Ev **bacane**.
Bu nêdir? Bu pomidordur.
Что это? Это помидор.
What is it? It is a tomato.

otomobil

Ev çiyê? Ev **otomobile**.
Bu nêdir? Bu maşındır.
Что это? Это машина.
What is it? It is a car.

Cc

taC

Ev çiyê? Ev **taCe**.
Bu nêdir? Bu tacdır.
Что это? Это корона.
What is it? It is a crown.

Canî

Ev çiyê? Ev **Canie**.
Bu nêdir? Bu daydır.
Что это? Это жеребенок.
What is it? It is a horse.

cûcîk

Ev çiyê# Ev **Cûcike**.
Bu nêdir? Bu cücədir.
Что это? Это цыпленок.
What is it? It is a chicken.

finCan

Ev çiyê# Ev **finCane**.
Bu nêdir? Bu fincandır.
Что это? Это чашка.
What is it? It is a cup.

Çç

çav

Ev çiyê? Ev **çave**.
Bu nêdir? Bu gözür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

çêlek

Ev çiyê? Ev **çêleke**.
Bu nêdir? Bu inəkdir.
Что это? Это корова.
What is it? It is cow.

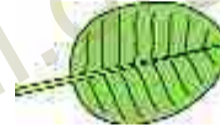
defter

Ev çiyê? Ev **dəftere**.
Bu nêdir? Bu dəftərdır.
Что это? Это тетрадь.
What is it? It is a copybook.

dar

Ev çiyê? Ev **dare**.
Bu nêdir? Bu ağacdır.
Что это? Это дерево.
What is it? It is a tree.

belg

Ev çiyê? Ev **belge**.
Bu nêdir? Bu yapraqdır.
Что это? Это лист.
What is it? It is a leaf.

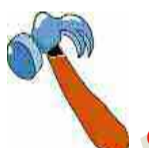
elok

Ev çiyê? Ev **eloke**.
Bu nêdir? Bu hinduşqadır.
Что это? Это индюк.
What is it? It is a turkey.

çaynîk

Ev çiyê? Ev **çaynîke**.
Bu nêdir? Bu çaynıkdır.
Что это? Это чайник.
What is it? It is a teapot.

çakûç

Ev çiyê? Ev **çakûçe**.
Bu nêdir? Bu çəkicdir.
Что это? Это молоток.
What is it? It is hammer.

dest

Ev çiyê? Ev **deste**.
Bu nêdir? Bu əldır.
Что это? Это ладонь.
What is it? It is a hand.

dil

Ev çiyê? Ev **dile**.
Bu nêdir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

ker

Ev çiyê? Ev **kere**.
Bu nêdir? Bu ulaqdır.
Что это? Это осёл.
What is it? It is a donkey.

zebeş

Ev çiyê? Ev **zebeşe**.
Bu nêdir? Bu qarızdır.
Что это? Это арбуз..
What is it? It is a water melon.

Êê

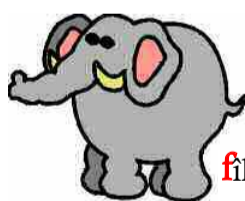
êleg

Ev çiyê? Ev **êlege**.
Bu nêdir? Bu jiletđır.
Что это? Это жилет.
What is it? It is a jumper.

hêk

Ev çiyê? Ev **hêke**.
Bu nêdir? Bu yumurtadır.
Что это? Это яйцо.
What is it? It is an egg.

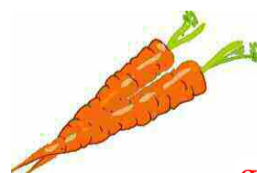
fîl

Ev çiyê? Ev **file**.
Bu nêdir? Bu fildir.
Что это? Это слон.
What is it? It is an elephant.

fîrok

Ev çiyê? Ev **firoke**.
Bu nêdir? Bu təyyarədir.
Что это? Это самолёт.
What is it? It is a plane.

gizêr

Ev çiyê? Ev **gizêre**.
Bu nêdir? Bu kökdür.
Что это? Это морковь.
What is it? It is a carrot.

gêzî

Ev çiyê? Ev **gêziye**.
Bu nêdir? Bu süpürgədir.
Что это? Это веник.
What is it? It is a broom.

pê

Ev çiyê? Ev **pêye**.
Bu nêdir? Bu ayaqdır.
Что это? Это пятка.
What is it? It is a heel.

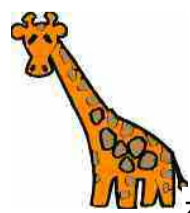
kêr

Ev çiyê? Ev **kêre**.
Bu nêdir? Bu bıçaqdır.
Что это? Это нож.
What is it? It is a knife.

fînd

Ev çiyê? Ev **finde**.
Bu nêdir? Bu şamdır.
Что это? Это свеча.
What is it? It is a candle.

zerafe

Ev çiyê? Ev **zerafeye**.
Bu nêdir? Bu zürafədir.
Что это? Это жираф.
What is it? It is a giraffe.

gore

Ev çiyê? Ev **goreye**.
Bu nêdir? Bu corabdır.
Что это? Это носки.
What is it? It is a stocking.

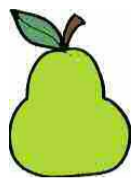

guh

Ev çiyê? Ev **guhe**.
Bu nêdir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо..
What is it? It is an ear.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Hh

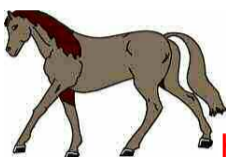
hirmê

Ev çîye? Ev hirmêye.
Bu nêdir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çîye? Ev hirçe.
Bu nêdir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çîye? Ev hespe.
Bu nêdir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çîye? Ev hêştire.
Bu nêdir? Bu dèvdîr.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

dil

Ev çîye? Ev dile.
Bu nêdir? Bu ürêkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

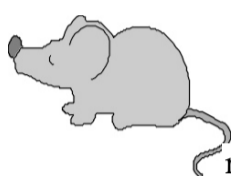
lepik

Ev çîye? Ev lepîke.
Bu nêdir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çîye? Ev lînge.
Bu nêdir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çîye? Ev mişke.
Bu nêdir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

Ev çîye? Ev dîke.
Bu nêdir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çîye? Ev îsote.
Bu nêdir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çîye? Ev gustîle.
Bu nêdir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

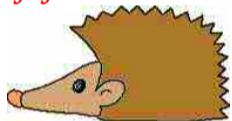

keştî

Ev çîye? Ev keştîye.
Bu nêdir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûjî

Ev çîye? Evjûjiye.
Bu nêdir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çîye? Ev roje.
Bu nêdir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

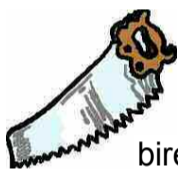
Ev çîye? Ev rojnameye.
Bu nêdir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjal

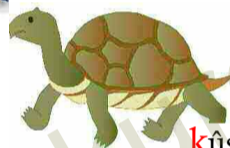
Ev çîye? Ev keviale.
Bu nêdir? Bu xərcəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

Ev çîye? Ev bireke.
Bu nêdir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çîye? Ev kûsiye.
Bu nêdir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çîye? Ev lêve.
Bu nêdir? Bu dodaqdir.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmon

Ev çîye? Ev lîmone.
Bu nêdir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

kund

Ev çîye? Ev kunde.
Bu nêdir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çîye? Ev kevçîye.
Bu nêdir? Bu qaşığıdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

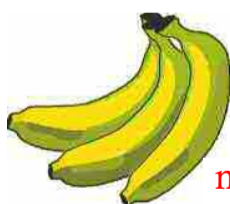
Ev çîye? Ev xezale.
Bu nêdir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî

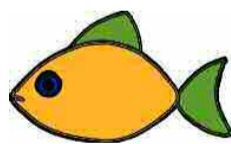
Ev çîye? Ev kûliye.
Bu nêdir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çîye? Ev mûze.
Bu nêdir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çîye? Ev masîye.
Bu nêdir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

gamêş

Ev çîye? Ev gamêşe.
Bu nêdir? Bu samışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çîye? Ev meymûne.
Bu nêdir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

Nn

nan

Ev çîye? Ev nane.
Bu nêdir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çîye? Ev trêne.
Bu nêdir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

hûrbivîn

Ev çîye? Ev hûrbivîne.
Bu nêdir? Bu zərrəbındır.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çîye? Ev reñge.
Bu nêdir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

Oo

ode

Ev çîye? Ev Odeye.
Bu nêdir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çîye? Ev Otobüse.
Bu nêdir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

sol

Ev çîye? Ev sole.
Bu nêdir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

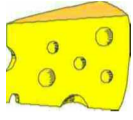

top

Ev çîye? Ev tOpe.
Bu nêdir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeye.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

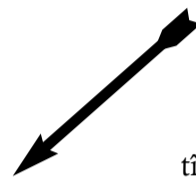
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

tiîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuquşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

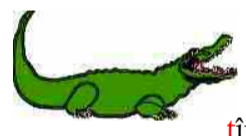
şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsah

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

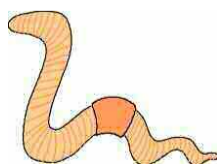
keVok

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyörçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

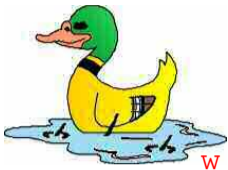
berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBƏ-ALFABƏYA BI FERHENG

Ww

w erdek

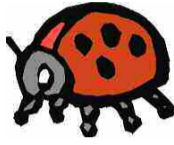
Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şêkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzendîr.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardîr.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

ew r

Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

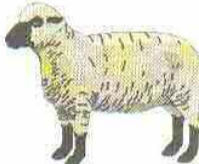
kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kêklickîr.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

yek

Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zengîr.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

Курды при поддержке западной коалиции задержали 210 террористов в сирийской Ракке

Курдские формирования "Силы демократической Сирии" (СДС) в ходе антитеррористической операции в городе Ракка сумели задержать 210 членов экстремистской организации "Исламское государство". Об этом сообщает телеканал "Аль-Хадас". Отмечается, что операция длилась несколько дней и была проведена при содействии западной коалиции под эгидой США. "Спецподразделения СДС обнаружили подземные укрытия и ходы, которые использовали боевики, проникшие в город", — говорится в сообщении ТАСС. По сообщениям командования СДС, у наёмников были изъяты запасы оружия и взрывчатки, а также пояса смертников. Ранее в МИД России сообщили о наличии данных, свидетельствующих о спонсировании Вашингтоном ИГИЛ*. Также сообщалось, что курды забросали здание генконсульства Турции в Марселе "коктейлями Молотова".

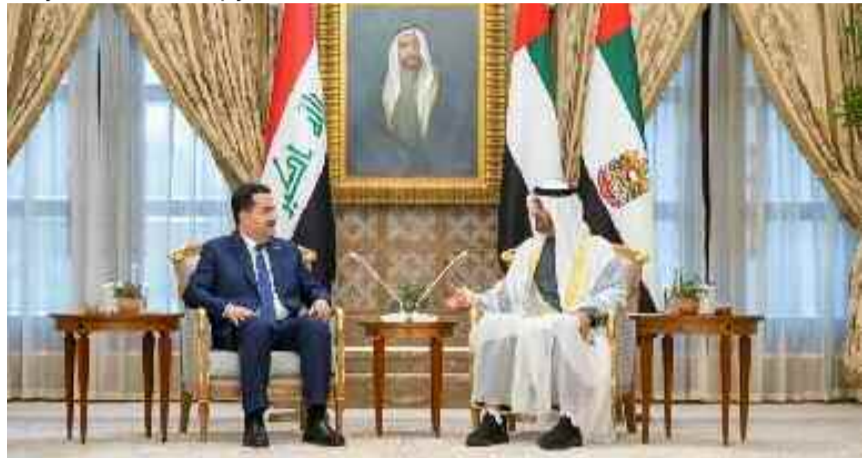
kurdistan.ru

ALFABÊ

N b/s	KURDÎ		Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirilî	Latinî	
1	Aa	Aa	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Decle, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Ii	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, limon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, nevî, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pênuş, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Ûu	Юю	Ûü	Gul, sur, dudu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Weçîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Хх	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Судани обсуждает торговые и инвестиционные связи с лидерами ОАЭ

Премьер-министр Ирака Мухаммед Шиас-Судани 9 февраля прибыл в Абу-Даби с официальным визитом, и провел встречи с высшими должностными лицами ОАЭ для обсуждения сотрудничества в

области торговли и инвестиций.

В сопровождении делегации высокого уровня Судани был принят президентом ОАЭ шейхом Мухаммедом бен Заидом Аль Нахайяном, с которым он обменялся мнениями о двусто-

ронных связях и сотрудничестве, а также о совместных действиях двух стран.

Как сообщается, встреча была посвящена средствам расширения масштабов сотрудничества в области экономики,

торговли, инвестиций и развития. Также обсуждались последние события в регионе.

После Судани встретился со своим коллегой Мухаммедом бин Рашидом Аль Мактумом, чтобы обсудить сотрудничество

и партнерство двух стран.

"В ходе встречи были обсуждены перспективы развития сотрудничества в различных сферах и работа по созданию прочной основы для устойчивого партнерства в экономической и инвестиционной сферах, а также в сфере энергетики, культуры и образования", — говорится в сообщении офиса Судани.

"Во время встречи г-н Ас-Судани выразил стремление Ирака к развитию экономического сотрудничества и расширению инвестиционных полей и возможностей в сфере услуг. В то же время шейх Мохаммед бин Рашид Аль Мактум подтвердил готовность своей страны расширять экономические возможности с Ираком".

Лидеры также подчеркнули важность высокой координации для решения различных экономических проблем и укрепления исторических отношений между Ираком и Объединенными Арабскими Эмиратами. kurdistan.ru

Турцию и Сирию объединило общее горе

Ночью и днем 6 февраля на юге Турции произошли два землетрясения магнитудой 7,7–7,8 балла. В результате масштабных разрушений в республике погибли более 1,6 тыс. человек. Сотни жертв и в соседней Сирии. Трагедия сразу же вызвала отклик у соседних стран, которые отложили в сторону все существовавшие противоречия. Например, оказать всю необходимую помощь как Анкаре, так и Дамаску сразу же предложил премьер Армении Никол Пашинян, а премьер Израиля Биньямин

ним с 1939 года.

Ситуацию усугубляет то, что почти на всей территории, затронутой землетрясением, плохая погода — от одного до девяти градусов тепла, при этом идет снег или дождь. Многие из тех, кто смог вовремя выбежать из зданий, вынуждены мерзнуть на улице.

Главное о землетрясении в Турции и Сирии

Похожая ситуация сложилась и по другую сторону границы — в Сирии, а именно в провинциях Алеппо, Тартус, Латакия и Хама.

тально — афтершоки от землетрясения такого масштаба могут продолжаться около месяца. Такую оценку, в частности, дал директор Республиканского центра сейсмологической службы при Национальной академии наук Азербайджана Гурбан Етирмишли.

Трагедия в Турции и Сирии сразу же привлекла внимание десятков стран, которые предложили свою помощь. "Начались международные контакты по вопросу оказания помощи Турции в связи с землетрясением. Наряду с НАТО и ЕС порядка 45 стран направили предложения о помощи", — заявил турецкий президент Реджеп Тайип Эрдоган. В списке этих стран оказались Сербия, Азербайджан, Казахстан, Узбекистан и, конечно, Россия. Как сообщили в Минобороны РФ, глава ведомства Сергей Шойгу позвонил своему турецкому коллеге Хулуси Акару и предложил "всю необходимую помощь по линии военного ведомства".

"Опечален известием о разрушительном землетрясении в Турции и Сирии, в результате которого есть много погибших. Выражаем глубочайшие соболезнования семьям погибших и желаем скорейшего выздоровления пострадавшим. Армения готова оказать помощь", — написал в Twitter, в частности, премьер Армении Никол Пашинян. Отметим, что Ереван, который стремится наладить отношения с Анкарой, ранее уже выражал соболезнования в связи с трагедиями на территории страны.

Так же отреагировал и Израиль — страна, у которой не самые простые отношения даже с Турцией, не говоря уже о Сирии, по чьей территории нередко наносятся удары. "В соответствии с запросом турецкого правительства я дал указание отправить спасательные и медицинские команды", — говорится в заявлении израильского премьера Биньямина Нетаньяху. — Это то, что мы делаем по всему миру, и то, что мы делаем в соседних с нами районах". kurdistan.ru

Нетаньяху уже распорядился отправить спасательные бригады.

Разрушительное землетрясение, которое произошло около четырех часов утра, затронуло целый ряд турецких провинций, расположенных друг от друга на приличном расстоянии. Это Газиантеп и Кахраманмараш, которые граничат с Сирией, приморский Мерсин, где совместно с Россией строится АЭС "Аккую", и Диярбакыр — центр курдской общины.

Еще в первой половине дня в Турции говорили о 284 погибших и более чем о 2 тыс. пострадавших. Однако цифры постоянно росли, и вскоре стало понятно: в республике погибло более 1,6 тыс. человек.

Число разрушенных зданий, по предварительным подсчетам, достигает 3,4 тыс., что делает это землетрясение самым масштаб-

Число погибших там тоже постоянно росло. Днем официальные сирийские СМИ сообщали: на подконтрольных властям территориях погиб 371 человек, на неподконтрольных — 221. По данным сирийской газеты "Аль-Ватан", среди погибших оказалась сестра премьер-министра страны Хусейна Арнуса — Насуб Арнус. Пострадали и бесценные исторические памятники на территории Сирии — замок крестоносцев Маргат и средневековая крепость в городе Эль-Кадмус.

Об ощутимых толчках сообщали и в других странах Ближнего Востока: Ираке, Ливане и Израиле. Однако разрушений и жертв там не зафиксировали.

Днем в регионе — от Анкары и Бейрута до Багдада и Еревана — ощущались новые толчки. Как объясняют сейсмологи, это неудиви-

Масуд Барзани и посол Японии обсудили связи между Эрбилем и Багдадом

Курдский лидер Масуд Барзани, президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК), во вторник встретился с послом Японии в

Ираке Футоши Мацумото, чтобы обсудить последние политические события в регионе.

"В ходе встречи стороны обсудили политическую ситуацию в регионе, отношения между Эрбилем и Багдадом и угрозу терроризма", — говорится в заявлении штаба Барзани.

Они также подчеркнули обоюдное желание развивать отношения между Курдистаном и Японией. В заключение президент Барзани выразил благодарность от имени народа Курдистана за поддержку, оказываемую японским правительством Курдистану и Ираку, и пожелал послу Мацумото успехов в выполнении его миссии. kurdistan.ru

Президент Ирака призвал к отмене санкций для преодоления последствий землетрясения

Президент Ирака Абдель Латиф Рашид обратился в среду к международному сообществу с призывом "приостановить санкционную политику и отменить решения, наносящие ущерб мирному населению", в связи с катастрофическими последствиями землетрясения в Турции и Сирии. Слова главы иракского государства приводит телеканал Al Sumaria.

"Необходимо продолжать оказывать экстренную помощь пострадавшим и семьям жертв", — заявил президент, призывая "региональные и международные силы позаботиться о людях и отменить санкционную политику и решения, которые навредили мирному населению и подвергают его еще большим лишениям".

Рашид подчеркнул, что Ирак "готов предоставить все свои возможности для любой международной координации и диалога по преодолению разногласий, которые мешают совместным глобальным действиям, необходимым, чтобы противостоять испытанию, которое выпало региону".

Во вторник МИД Сирии заявил, что введенные против страны экономические санкции затрудняют процесс ликвидации последствий землетрясения. В частности, потому что у сирийских спасательных групп нет необходимого оборудования для проведения операций под завалами. В среду министр здравоохранения Сирии Хасан аль-Габаш сообщил, что экономическая блокада не позволяет многим компаниям поставлять в страну необходимое медицинское оборудование. kurdistan.ru

Общая беда сближает народы и правительства

Очередная масштабная природная катастрофа на нашей планете в виде мощных землетрясений в ряде районов Турции и Сирии сопровождается многочис-

не будучи готовым отправить свой медперсонал в Сирию, предложил оказать медицинскую помощь сирийцам в лагерях беженцев на территории Турции или

уже имели место побеги из тюрем и лагерей групп заключенных из числа боевиков ИГ в период землетрясений. Международный терроризм не имеет границ, поэтому бороться с остатками джихадистов придется общими силами.

Вместе с тем, оказание внешней помощи сирийцам может осуществляться и дифференцировано, поскольку страна остается расколотой на три основных анклава. Наряду с контролируруемыми правительством районами центральной и южной части САР, остаются значительные территории на северо-западе и севере страны, где созданы протурецкие органы власти и силовые структуры на базе отрядов вооруженной оппозиции и радикальных исламистских группировок. Там же дислоцируются и контингенты ВС Турции. Около 3,5 млн сирийцев остаются в палаточных лагерях в приграничных с Сирией турецких районах. Анкара будет рассматривать их как зону своей ответственности и окажет им всю возможную помощь.

Агентство США по международному развитию (USAID) уже развернуло Группу реагирования на стихийные бедствия (DART), которая будет работать в тесном сотрудничестве с турецкими властями для преодоления последствий разрушительных землетрясений непосредственно в Турции. Якобы с базы Дувр в штате Мэриленд готовится к вылету подразделение, состоящее из 79 человек со специально обученными поисковыми собаками.

Имеется на севере Сирии и неподконтрольный Дамаску курдский автономный район "Рожава", который в союзе с арабскими племенами Заевфратья опирается на поддержку небольшого военного контингента США. Очевидно, что Вашингтон и его западные союзники направят и сюда необходимую пострадавшим помощь.

Правительство Асада также не останется без поддержки. Как уже отмечено, Израиль выразил готовность оказать необходимую помощь. Россия, Иран, некоторые арабские страны, международные организации активно включаются в этот процесс. В САР уже прибыли и приступили к работе 50 специалистов МЧС России, в том числе три кинологических расчета.

kurdistan.ru

Премьер-министр Барзани и заместитель премьер-министра ОАЭ обсудили совместные проекты

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 15 февраля в Дубае встретился с заместителем премьер-министра Объединенных Арабских Эмиратов шейхом

Саифом бен Заидом Аль Нахайяном, чтобы обсудить совместные проекты.

"Во время встречи стороны подчеркнули важность развития отношений между регионом Курдистан и Объединенными Арабскими Эмиратами, и рассмотрели возможности для взаимного сотрудничества и совместных проектов", — говорится в заявлении, опубликованном сегодня Региональным правительством Курдистана (КРГ). Как сообщил курдский премьер после встречи, "мы рассмотрели несколько совместных проектов региона Иракский Курдистан и ОАЭ, и договорились о большем количестве партнерских взаимодействий в этом году".

Также 15 февраля премьер-министр Барзани встретился с правителем эмирата ОАЭ Аджман шейхом Хумайдом бин Рашидом Аль Нуайми, чтобы обсудить региональные события и изучить пути укрепления экономических отношений между двумя странами.

Курдский лидер находится в Дубае для участия в ежегодном Всемирном правительственном саммите. Он встречается с мировыми лидерами и экспертами в области управления, чтобы наладить политические и экономические отношения в регионе и за его

Нефтепровод Киркук-Джейхан в Иракском Курдистане приостановил работу из-за землетрясения

Власти Иракского Курдистана приостановили работу соединяющего Ирак с Турцией нефтепровода Киркук-Джейхан, чтобы провести на нем инспекцию после сильного землетрясения на турецкой территории, сообщило в понедельник агентство EFE. По его информации, в министерстве природных ресурсов Иракского Курдистана пояснили, что приняли такое решение "чтобы обеспечить безопасность экспорта нефти и исключить вероятность чрезвычайных происшествий". Власти пояснили, что работа трубопровода возобновится, как только специалисты завершат его проверку.

Мощное землетрясение в Турции и Сирии и последовавшие афтершоки ранним утром в понедельник привели к обрушению многочисленных зданий в нескольких провинциях, подземные толчки ощутили жители Ливана, Иордании и Израиля. Позднее в Турции сообщили о том, что после полудня произошло еще одно мощное землетрясение. Сообщалось, что в Турции погибли 1014 человек, в Сирии - 592.

kurdistan.ru

ленными человеческими жертвами, разрушением жилого фонда, систем жизнедеятельности и инфраструктуры. Уже известно о нескольких тысячах погибших и десятках тысяч пострадавших, развернуты и круглосуточно ведутся поисково-спасательные работы, ситуация усугубляется плохими погодными условиями (холод, снег, дождь), перебоями в снабжении электроэнергией, подачей газа и т.д.

Слова сочувствия и соболезнования в связи с постигшим Турцию и Сирию стихийным бедствием выразили Россия, страны ЕС, США, Китай, сопредельные и другие страны мира. Практически все они выразили готовность оказать необходимую помощь в спасательных и гуманитарных операциях в наиболее пострадавших от землетрясений районах. Первые партии спасателей из РФ и других иностранных государств с необходимым оборудованием и техникой уже прибыли в Турцию и Сирию.

Если заявление премьер-министра Израиля Биньямина Нетаньяху о намерениях оказать всю необходимую помощь Турции по ее запросу была ожидаемой с учетом установившимися между этими странами в последнее время тесными партнерскими отношениями, то согласие Иерусалима предоставить Сирии срочную гуманитарную помощь, включая вещи первой необходимости и медикаменты для пострадавших, прозвучало несколько неожиданно. Более того, Израиль,

открыть пограничный переход в районе Голанских высот, предоставив жителям соседнего государства доступ к израильским больницам на севере страны. Израильские СМИ отмечают, что это решение Израиля по Сирии - беспрецедентный шаг в отношениях двух государств, длительное время не имеющих дипломатических отношений. Как известно, они фактически находятся в состоянии войны с 1948 года, когда было создано Государство Израиль и между странами возникли до сих пор неурегулированные территориальные споры. Якобы Нетаньяху при принятии решения на оказание помощи САР учел и просьбу российских властей.

Не исключено, что иностранные, турецкие и сирийские спасательные службы и другие государственные и общественные организации будут координировать свои действия по ликвидации последствий землетрясений в приграничных районах. К тому же, не следует забывать и о возможных последствиях землетрясений, которые не имеют границ. Очевидно, что противоэпидемические и санитарно-гигиенические мероприятия в целях предотвращения эпидемий и эпизоотий в пострадавших от землетрясений районах придется проводить совместно. Не исключена и активизация в приграничных районах отдельных разрозненных бандформирований Исламского государства (запрещено в РФ). Якобы

Спасательные команды Курдистана продолжают оказывать помощь пострадавшим от землетрясения

Иракский Курдистан направил три бригады экстренной помощи в Турцию, где десятки тысяч человек пострадали от недавнего землетрясения.

В состав команд входят сотрудники министерств внутренних дел и здравоохранения, а также "Благотворительного фонда Барзани", направленные в Турцию по распоряжению премьер-министра Курдистана Масрура Барзани.

В сообщении на офици-

альном сайте Регионального правительства Курдистана (КРГ) министр здравоохранения Саман Барзанджи сказал: "Премьер-министр Курдистана призвал доставить гуманитарную и экстренную помощь пострадавшим от землетрясения. Под его командованием бригады помощи, состоящие из врачей, специалистов, медсестер, а также машины скорой помощи и медикаменты были сформированы и отправле-

ны в зону землетрясения в Турции за несколько часов".

Сообщается также об отправке в пострадавшие зоны четырех групп от министерства внутренних дел: спасателей Объединенного кризисно-координационного центра и экспертов по поиску и раскопкам выживших Департамента гражданской защиты. Эти команды прибыли в Турцию вместе с командами министерства здравоохранения и "Благотворительного фонда Бар-

зани". Региональное правительство Курдистана считает оказание помощи соседним странам во время кризиса частью своей ответ-

ственности. В ближайшие дни КРГ расширит свою спасательную и экстренную помощь, включив в нее Сирию.

kurdistan.ru

ДИПЛОМАТ

№ 06 (518) 08-14 феврал 2023-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Президент Курдистана посетил пострадавшие от землетрясения районы Турции и встретился с Эрдоганом

14 февраля президент Курдистана Нечирван Барзани посетил турецкий регион Гази-

пострадавшим", — сказал курдский лидер.

Он также подтвердил готов-

смертоносных землетрясений.

Эрдоган поблагодарил президента Нечирвана Барзани за его визит к пострадавшим и подчеркнул, что Турция уважает гуманитарную помощь региона Курдистан и его команд.

Лидеры также обсудили двусторонние отношения между Курдистаном и Турцией, и пути укрепления связей Анкары с Эрбилем и Багдадом. В Курдистане идет широкомасштабная кампания по оказанию помощи пострадавшим от землетрясения на юге Турции.

Региональное правительство Курдистана (КРГ) отправило в пострадавшие от землетрясения районы страны десятки машин скорой помощи, почти 100 медиков и парамедиков, а также тонны предметов первой необходимости.

Кроме того, "Благотворительный фонд Барзани" направил в южную Турцию уже несколько конвоев с гуманитарной помощью, включая продукты питания, воду, одеяла и палатки. Ведущая строительная компания "Kavin Group" также отправила в южную Турцию 163 экскаватора, бульдозера и самосвала вместе с командой из 50 спасателей. Поток помощи в соседнюю Турцию продолжается. kurdistan.ru

антеп, пострадавший от двух разрушительных землетрясений, чтобы продемонстрировать солидарность и подтвердить неизменную поддержку Курдистаном жертв катастрофы.

По прибытии курдский лидер посетил местную штабквартиру Управления по ликвидации последствий стихийных бедствий и чрезвычайных ситуаций, где он "передал послания сочувствия и солидарности от народа Курдистана народу Турции". "От имени президента [ДПК] Масуда Барзани выражаю глубочайшие соболезнования семьям жертв землетрясений в Турции и северном Курдистане и желаю скорейшего выздоровления

Курдистана продолжать поддерживать соседнюю Турцию, используя все доступные средства в это трудное время.

"Турция поддерживала и помогала нам в трудные времена, которые мы пережили", — сказал курдский президент. "Народ Курдистана скорбит вместе с вами о гибели людей. Мы прекратили празднества в знак солидарности с вами, и чтобы выразить сочувствие нашего народа жертвам землетрясений".

После этого Барзани встретился с президентом Турции Реджепом Тайипом Эрдоганом, который выразил благодарность Курдистану за оказание гуманитарной помощи жертвам

Команды Курдистана оказали помощь более 3000 жертвам землетрясения в Турции

Команды спасателей Регионального правительства Курдистана (КРГ), отправленные в зоны землетрясения в Турции, оказали медицинскую помощь более чем трем тысячам человек.

Курдистан направил 20

машин скорой помощи и несколько медицинских бригад в соседнюю Турцию для оказания помощи пострадавшим от недавних разрушительных землетрясений.

Как сообщил в интервью "BasNews" глава отделения

неотложной помощи Дохука Хайсам Абди, сопровождающий команды, курдские спасатели смогли найти 50 трупов жертв землетрясений в Газиантепе.

"После землетрясения люди не могут вернуться в свои дома и жить в палатках. Погода очень холодная, многие люди заболели и нуждаются в медицинской помощи, поэтому медицинские бригады КРГ оказывают услуги день и ночь", — сказал чиновник.

Ранее в воскресенье власти Курдистана заявили, что кампания помощи жертвам разрушительных землетрясений в Турции и Сирии будет продолжена. Собранный в том числе гражданами помощь регистрируется и отправляется в пострадавшие районы. kurdistan.ru

Эрдоган поблагодарил Масуда Барзани и народ Курдистана за поддержку

Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган в четверг, 9 февраля, выразил благодарность курдскому лидеру Масуду Барзани, президенту "Демократической партии Курдистана" (ДПК), и народу Курдистана за их поддержку жертв землетрясения.

Эрдоган и Барзани провели телефонный разговор, в ходе которого курдский лидер выразил искренние соболезнования семьям погибших и пожелал скорейшего выздоровления раненым, говорится в заявлении, опубликованном штабом Барзани.

Телефонный звонок прозвучал, когда Региональное правительство Курдистана (КРГ) в сотрудничестве с ведущим в регионе "Благотворительным фондом Барзани" направило колонну с предметами первой необходимости и основными продуктами питания, водой и одеялами для пострадавших от разрушительных землетрясений, произошедших в понедельник в Турции и Сирии.

Кроме того, в среду КРГ начало кампанию помощи пострадавшим от землетрясения в Турции и Сирии. Министр здравоохранения Саман Барзанджи на брифинге для новостей призвал частные фармацевтические компании Курдистана внести свой вклад в эту инициативу. К настоящему моменту Курдистан отправил в Турцию более 20 тонн лекарств, 84 врача и фельдшера, а также 25 машин скорой помощи. kurdistan.ru

В МИД Ирака заявили о стремлении реструктуризировать долги перед Россией

Ирак стремится достичь договоренностей с Россией об изменении сроков причитающихся ей выплат с тем, чтобы не

нарушать санкции США и не подвергать опасности собственные банки, сказал глава иракского МИД Фуад Хусейн.

"Если мы сможем достичь соглашения с российской стороной, чтобы мы могли защитить нашу банковскую систему, мы это сделаем. Потому что мы признаем, что должны платить русским, но вопрос, в какие сроки. Мы эту тему будем обсуждать с Россией", — сказал он, выступая в американском Институте мира. Хусейн подчеркнул, что, осознавая угрозу попасть под вторичные рестрикции, Ирак придерживается американской санкционной политики и ведет диалог на эту тему с властями США. "Конечно, мы следуем американской политике и обсуждаем эту тему с американской стороной, но мы знаем, что это непросто. Наша первоочередная задача — защитить наши банки", — сказал он. kurdistan.ru

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:
TAHİR SÜLEYMAN
İMTİYAZ Ü SERNIVİSAR:
TAHİR SİLƏMAN
УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
ТАХИР СУЛЕЙМАН
Tel: +994 50 352-33-18
+994 55 202-73-53

Xüsusi müxbir:
Tariyel Cəlil
Региональный корреспондент:
Усуб Тейфур
Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə
S. Mehmandarov ev 25,
mənzil 17
Navnisan: Bakû Az1040, soçaq
S. Məhmandarov xani 25, mal-17
Адрес: Баку Az1040, улица
С. Мехмандаров дом 25, кв. -17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar
mərkəzində yığılıb səhifələnilib və
"Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur.
e-mail: hewler@mail.ru
Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966
BUSB-un Sabunçu rayon filialı
VÖEN 1800061582
H/h 438010000
Sifariş: 1500